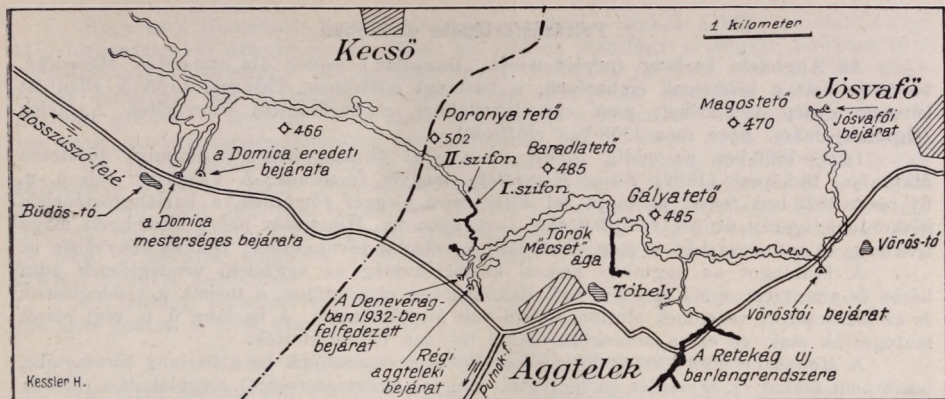

Az aggteleki cseppkőbarlang korszerű fejlesztésének gyakorlati megoldása.

Előterjeszti: **dr. Vigyázó János**, a Magyar Turista Szövetség és a Magyarországi Kárpát Egyesület társelnöke és mindkét turistaszervezet barlangbizottságainak elnöke.

I. Előismeretek.

1. Mit kell minden magyar embernek az Aggteleki barlangról tudnia?

Az Aggteleki óriásbarlang (Nagy-Baradla) a világ leghatalmasabb, természetesen összefüggő cseppkőbarlangja.

Nálánál nagyobb, de nem cseppkőbarlang is alig egy-kettő van (az amerikai Mammutbarlang kb. 200 km, az ausztriai Eisriesenwelt 43 km). A Postumiai (Adelsbergi) cseppkőbarlangot több teljesen különálló barlangból alagutakkal (600 m) mesterségesen növelték kb. 30 km-re (ebből rendszeresen csak 4 km-t mutogatnak). Ezzel szemben az aggtelek—jósvalő—hosszúszói (Baradla, Domicá) barlangrendszer minden mesterkedés nélkül természetes összefüggésében, eddig feltárt részeivel máris meghaladja a 20 km hosszúságot.

De nemcsak hosszúsága, hanem egyéb méretei, járatainak, csarnokainak terjedelme is első helyet biztosítanak számára a világ cseppkőbarlangjai között: a Postumiai barlang legmagasabb ürege csak 35 m, a Dachstein barlangoké 20 m, az Eisriesenwelté 45 m, a Reka barlangé 70 m, míg a Baradlánkban 3 csarnok is van 80 m-en felüli magassággal (Csillagvizsgáló 87 m!), belső járatainak magasságát tehát egyedül a triesti Grotta Gigante (138 m) múlja felül. Szélességben is Aggtelek vezet (80 m), a Postumiai 40 m, Dachstein 30—60 m, Eisriesen 40 m és a Reka barlang 80 m-e mellett. Az egyes földalatti üregek hosszúságát is érdemes összehasonlítani: Reka 250, Aggtelek 210—150. Postumia 130, Dachstein 128, Eisriesenwelt 95 m a leghosszabb csarnok. (Lásd bővebben: *Dr. Dudich Endre*: „Az Aggteleki cseppkőbarlang és környéke” c. művében, Term. Tud. Társ. Budapest, 1932 és *Kessler Hubert* a „Nagy Baradla” c. művében, Bpest, 1934.)

Ezekről a méretekről kellő fogalmat alkothatunk magunknak, ha emlékezetünkbe vessük, hogy a budapesti koronázó főtemplom hossza 60 m, szélessége 25 m, Mátyás-tornya 80 m magas, az Andrássy-út 34—46 m széles és a Főváros legnagyobb színházának, a Városi Színháznak nézőtere 40 × 40 m; az országház kupolacsarnokának átmérője 27 m, a pesti Vigadó hatalmas bálterme pedig 57 × 38 m alapterületével és 22 m magasságával a Baradla egyes termeibe 4—5-ször beleférne!

A hatalmas csarnokok gyönyörű cseppkőképződményei a természet százezeréves munkájának bámulatot keltő csodái és szakértők véleménye szerint (l. *Dr. Chohnoky Jenő* és *Dr. Dudich Endre* fejtegetéseit) minden más cseppkőbarlanggal kiállják a versenyt, sőt azokat sok tekintetben felülmúlják.

Es ennek a valóságos természeti kincsnek magyar kézen lévő hatalmas része évszázadok óta elvarázsolt tündérkisasszony módjára várja, hogy újból és újból felfedezzék és kápráztató szépségeit, cseppkő-csillárjait a nagy közönség előtt is — fényárba borítva megcsillogtassák!

2. Feltárástörténete dióhéjban.

Az Aggteleki barlang (népies nevén „Baradla“) ősidők óta ismeretes. Menedéke, temetője volt a kőkorszak emberének, a barlangi medvének. Tatárok, törökök ellen itt keresett a nép menedéket, nem egy lakodalmat a barlangban ünnepeltek Aggtelek (Ogteluk) lakói. Neve már 1358-ban előfordul.

1801—1802-ben az eddig ismert ú. n. régi barlangrészt (Vaskapuig) tüzetesen átkutatja, térképezi (1807) *Raisz Keresztély* megyei főmérnök. A Vaskapun túli ú. n. új részt 1825-ben fedezi és tárja fel *Vass Imre* megyei főmérnök, a barlangtörténelem hőskorának igazán úttörő, felejtethetetlen nevű apostola. Hihetetlen nehéz küzdelmeit maga írta meg és nyomtatásban is megjelent, lásd egyébként kivonatossan: Dudich könyvében is.

A barlangot az aggteleki nemesi közbirtokosság az aggteleki vendéglősnek adta bérbe és amint ezt a MKE XXI. évf. Évkönyvében olvashatjuk, a turista a vendéglősnek és az alkalmazott vezetőnek utalomból nélkül volt kiszolgáltatva. A barlang ú. n. régi részét mutogatták csak és a szurokfálysákkal teljesen befekettítették.

A *Magyarországi Kárpát Egyesület* 1880-ban kapcsolódik be a barlang történetébe, tehát nem sokkal az egyesület (a legrégebb magyar turistaszervezet) megalakulása (1873) után. Az országos egyesület központja 1881-ben a közbirtokossággal a barlang használatára nézve 10 éves bérleti szerződést köt évi 120 frt bérrel. Az ugyanezen évben Rozsnyón megalakított első Gömőri Osztályt bízzák meg a felügyelettel. Ez az osztály 1884-ben megszűnt, a MKE központja ekkor fordul először a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez (Trefort) állami segítségért és a folyósított 1000 forinttal, meg adományokkal 1885-ben kezdi meg Münnich Kálmán iglói bányaigazgató a barlang pontos műszaki felmérését és 1886-ban az új kijáró (Vöröstói bejárat) áttörését.

1885-ben a barlang felügyeletét és kezelését a Keleti Kárpátok Osztályára bízzák és 1886-ban a központ új szerződést köt az Aggteleki közbirtokossággal: évi 150 frt-ért örök időkre bérbe veszi a barlangot és a bejárat ingatlant.

A barlang igazgatását újból a Keleti Kárpátok osztályára bízzák, melynek elnöke: *Siegmeth Károly* 3 évtizedre nyúló, buzgó, eredményes munkásságával aranybetűkkel írta nevét az egyesület és a barlang történetébe.

A MKE immár 50 esztendeje megszakítás nélkül, háborítatlanul gyakorolja ezt a barlanghasználati szolgalmi jogot és a kezeléssel évek során különböző helyi osztályait bízta meg (első Gömőri, Keleti Kárpátok, Kassai, majd második Gömőri, végül 1922 óta a putnoki új Gömőri Osztályt).

Az Egyesület a még 1880-ban épült primitív menedékházon kívül nagyrészt a beruházásokat eszközölte. 1890-ben készült el a Verestói bejárat 330 lépcsővel, 100 m mesterséges áttöréssel, 6909.82 frt költséggel (ebből 1000 frt volt az államsegély). 1896-ban az új bejáratnál 700 frt költséggel menedékház s vezetői lakás épül. A bejárat ingatlant az is lassankint igitkeznak megvásárolni.

Siegmeth halálával a Keleti Kárpátok Osztálya kettévált. 1913-ban a központ az új Kassai Osztályt bízza meg a barlang kezelésével, amely osztály a bejárat ingatlantok telekkönyvi tulajdonjogát is megkapta. 1914-ben elköltözik Aggtelekről *Baksay Dániel* ref. lelkész, a barlangnak 30 éven át gondnoka; utódja Klein Antal jósfaíró birtokos lett. A Kassai Osztály tetemes összeget fizetett rá a barlangra.

1916-ban merül fel először egy új (harmadik) bejárat létesítésének terve, hogy gazdaságosabbá tegyék a látogatások üzemköltségét.

1918-ban a Rozsnyón újra alakult (második) Gömőri osztálynak kezelésébe akarják adni a barlangot és a bejárat ingatlant részek tulajdonát, de ez a határozat már végrehajtható nem volt, mert bekövetkezett az összeomlás és a barlang elszakadt a megszállott területen maradt Kassai és Rozsnyói osztályoktól.

A MKE Budapestre szakadt új központja 1921-ben veszi ismét gondjaiba a barlangot, melyet eddig részére Aggtelek új lelkésze: Tókos Károly gondozott. Az Iglón, illetve Késmárkon maradt ősi egyesületi központ, mely Karpathenverein néven folytatja működését, 1922. szeptember 19-én a barlangra vonatkozó jogainak gyakorlásával a budapesti központot hatalmazta meg. 1922-ben alakult meg Putnokon az új (harmadik) Gömőri Osztály és a központ ekkor a barlang kezelését erre bízza. Az egyelőre a Kassai Osztály nevén álló bejárat ingatlant részek később (1925. okt. 25.) kerültek a Gömőri Osztály nevére.

A trianoni békeszerződések előkészítő és végrehajtó munkálatai során a határmegállapító bizottságok működése idején az a veszély fenyegett, hogy az akkor ismert barlang jelentékeny része cseh megszállás alá került. Ezt sikerült turistaszervezeteink agitációja folytán megakadályozni, mindazonáltal a barlangrendszernek Hosszúsó község határába nyúló része, melynek létezéséről a határmegállapításkor még nem tudtunk (a csehek 1925-ben fedezték fel), megszállás alá került.

Hogy ez a Hosszúszói barlang (Domic), melyet a esek néhány év alatt világ-híru idegenforgalmi attrakcióvá rendeztek be, tényleg összefügg a magyar területen lévő Aggteleki cseppkőbarlanggal, azt legújabb magyar kutatóink (Kessler Hubert, 1932. aug.) — az összefüggő két barlangon átfolyó közös Styx-patak medrében nyakig vízben-iszapban gázolva — fedezték fel és ezzel az aggteleki problémákat szaporították. (Bravúros barlangkutató turista-feltárásuk hiteles leírását l. a T. és A. 1932. okt. számában.)

Az újabb turistafeltárások az utolsó évtizedben a barlang további ágait is fel-fedezték és újabb ki-, illetve bejáratot is létesítettek. Ezek közül legfontosabb a Kaffka Péter mérnök által 1923-ban felfedezett és 1929-ben megnyitott Jósvafői bejárat, mely Abaúj-Torna vármegye közönségének területére nyúlik és amely házi kezelésben lévő új részt, a jósvafői völgyben 1933-ban megnyitott új Baradla-menedékházzal együtt a MKE központja kultiválja.

(A barlang feltárástörténetéről íj. Dr. Filarszky Nándor a MKE évkönyvei alapján igen pontos, érdekes tanulmányt írt.)

3. Az Aggteleki óriásbarlang földrajzi helyzete.

A világ legnagyobb cseppkőbarlangja az Északnyugati Felföld Gömör-tornai karsztvidékén (Sziliczei fennsík) terül el és politikailag 2 állam (12 km magyar, 8 km csehszlovák), közigazgatásilag két vármegye (Borsod-Gömör-Kishont és Abaúj-Torna), valamint 4 község (Aggtelek és Jósvafő a magyar, Kecső és Hosszúszó a megszállt részen) osztozik rajta. A trianoni határ az Aggteleki barlangbejáratától 800 m-re, a Domic bejáratától 1½ km-re szeli át a barlangrendszeret.

4. A barlang látogatottsága:

Az Aggteleki barlang látogatóinak száma:

1881—1892-ig (12 év):	4.468	1927:	4.500	1931:	2.152 Jósvafőn 356
1893—1899-ig (7 év):	5.025	1928:	5.029	1932:	1.519 „ 307
1900:	1.020	1929:	5.000-nél kevesebb	1933:	
1926:	1.000	1930:	3.184		

5. Kis összehasonlítás más cseppkőbarlangokkal.

A volt osztrák, most olasz Karszt (Venezia Giulia tartomány Fiume—Görz közötti része) barlangokban a világ leggazdagabb területe. Alig 7158 km² területen több mint 3000 barlang ismeretes. A feltáró munkát a Juli Alpok Társasága (Triest) és a Club Alpino Italiano Fiumei Oszt. hegymászói végezték és végzik. Legtöbb barlang a turistaegyesületek kezelésében van. Az állami területen fekvő Postumiai (adelsbergi) barlang állami igazgatás alatt áll. Ma a legkultúraltabb, idegenforgalmi szempontból legjobban felszerelt, propagált és kihasznált barlang a világon. Látogatói száma:

1818—1918 (100 év alatt):	526.407	1923	47.228	1929	135.000
1913	43.705	1924	60.497	1930	167.425
1918	993	1925	120.219	1931	201.748
1919	7.226	1926	161.458	1933	205.137

A látogatóknak átlag 5%-a magyar!

Az évi bevétel átlag 4 millió lira.

Hogy az idegenforgalom érdekében milyen áldozatokat hoznak, érdemes felemlíteni, hogy pl. 1926-ban a világ legszámottevőbb lapjaiban 4992 cikk jelent meg a barlangról, a cikk-kivágások 34 kötetre rúgnak. Olaszországban 174, külföldön 67 előadást tartottak. 1927-ben 320.000 ismertető füzet (köztük magyar is), 142.000 plakát, 38.000 háromszínű plakát, 27.000 fénykép, 1138 diapositív, 5204 újságcikk és 406 előadás ismertette a Postumiai barlangot.

Kisvasút szállítja a közönséget és az 1931-ben átépített új 30 km kábelvezeték közvetett finomhatású világítást biztosít. Saját folyóiratuk van. (Lásd részletesen Dr. Kadić Ottokárné: A postumiai barlang c. különlenyomatát a Természet c. folyóirat 1933. évi aug. számából és Papp László ismertetését: Olaszország barlangjairól, Turisták Lapja 1934. évi febr. számában.)

A csehek élelmes közgazdák módjára hamar felismerték a Trianonnal ölükbe pottyant természeti kincseket és a morva barlangok (Macocha) mellett a Felvidék barlangjait hatalmas léptekkel tárták fel és rendezték be idegenforgalmi látványosságokká. Így a Liptószentmiklós mellett fekvő Deményfalvi barlangba néhány év alatt 3½ millió csehkrona, a Domicba 2 év alatt közel 1 millió csehkrona beruházást eszközölt a cseh

állam. villanyvilágítás, új modern szállóépület büszkélkedik az aggteleki vályogviskótól alig 2 km-nyi távolságra. Hivalkodnak is kultúrfölényükkel és nem mulasztják el sem a világsajtóban, sem saját szaklapjaikban, sem idegenvezetőik útján hangoztatni a szegycmenteljes különbséget, ami a világ legnagyobb cseppkőbarlang-rendszerének magyar kézen és cseh kézen lévő részei között oly szembetűnően tapasztalható.

Az állami pénzen berendezett barlangokat a Csehszlovák Turista Club kezeli.

Nem is egészen 2 évad alatt (1932 és 1933) 20 ezer látogatója volt a Domicának, köztük 5 magyar! (Lásd részl. a Krasý Slovenska 1932. évi 2—3. és 1933. évi 8. számában, továbbá Kessler Hubert: „Látogatás a Baradla megszállt terület alá nyúló és a csehek által kezelt szakaszában” c. különnyomatában a Vadászat c. lap 1934. évi jan. számából.)

Idehaza a lillafüredi Szent István- és Annabárlangok példája mutatja, hogy még kisebb barlangok is gyümölcsöző üzleti vállalkozások lehetnek, ha a közönség igényeit látnivaló és kényelem tekintetében kielégítik.

A Szent Istvánba eddig kb. 26.500 pengőt, az Anna-barlangba kevesebbet fektettek. A két barlangnak 1933. év tavaszáig (1—2 év alatt) 11.000 látogatója volt, ami azért nagy szó, mert az erdőkinestár semminéven nevezendő propagandát nem csinál. A befektetett tőke máris megtérült.

6. Mi az oka az Aggteleki barlang körül tapasztalható elhanyagolt állapotnak?

Mondjuk meg nyíltan: 1. nagyfokú vétkes nemtörődömség,

2. nincs gazdája a barlangügynek!

Ezt nem úgy kell érteni, hogy az aggteleki barlang uratlan dolog volna (bár a különböző barlangtörvény-tervezetek során ilyen felfogásról is olvashatunk) és nem lennének rendelkezésre kész urai, mert ilyen inkább több van a kellesténél: 2 állam, 2 vármegye, 3—4 község érdekeltsége, magánjogilag igen sok tulajdonos, szolgalmi jogbirtokos, haszonélvező, haszonbérő „rendelkezik” a barlangrendszer felett és jogviszonyaik éppen a barlang tekintetében egymás között is rendezésre szorulnak (lásd II. fejezet), amely körülmény egyik sajnálatos kerékkötője a sürgős gyakorlati problémák megoldásának. De nem ez a főoka a világ szegycmenteljes jelentő elhanyagolt állapotoknak. Nincsen, — eddig legalább is nem volt — felelős gazdája hazánkban a barlangügynek, aki közérdekből egész vonatkozásában istápolná és a magánérdekeltségek erejét messze meghaladó korszerű beruházásokat kellő anyagi erővel eszközölné és pedig — ha szükséges — a magánérdekek akarata ellenére is kellő hatalommal.

Közérdekből a barlanggal

a) a társadalom,

b) az állam

foglalkozhatik és csekély mérvben foglalkozott eddig is.

Tudományos testületek, barlangkutató társulatok, sport- és természetvédelmi egyesületek, sőt egyes magános jótevők a legszentebb lelkesedéssel, de a legszűkebb anyagi erőikkel igyekeztek a feltárás sziszifuszi munkájával megbirkózni.

Az aggteleki cseppkőbarlang használati jogának félévszázad óta birtokosa: a Magyarországi Kárpát Egyesület teljesen tisztában van azokkal a tarthatatlan állapotokkal, amelyek a barlang körül uralkodnak, tisztában van azzal is, hogy mi mindent kellene sürgősen csinálni, hogy tényleg idegenforgalmi attrakciót, nemzetgazdasági szempontból kiaknázott kincsé váljék. Természetesen elsősorban anyagiakon múltott, hogy az egyesület maga — úttörő, pionér-munkája és áldozatkészsége mellett — sem tudta megvalósítani a legszükségesebb berendezéseket. Ahhoz t. i., hogy ily természeti csoda könnyen hozzáférhető és idegenforgalom lebonyolítására valóban alkalmas legyen, feltétlenül megtérülő, de mégis nagy összegű beruházások szükségesei. Ezeket a beruházásokat a világ ismert és leglátogatottabb barlangjainál mindenütt nemcsak társadalmi, de főleg hatósági, nevezetesen állami segítséggel érték el a barlangot legtöbb helyen feltáró és kezelő erkölcsi testületek, főleg turistaegyesületek.

Nálunk viszont a barlangügyet még a boldog békeidőben sem ismerte el egyik állami reszort sem tulajdonképeni ügykörébe tartozónak és államilag istápolandónak.

Az évtizedek alatt kialakult bürokrácia féltve őrzött budget-keretei egyikébe sem illett be az új közügy. Ezért csak elvétve, valóságos „dugsegy”-ben részesült az Aggteleki barlang. Csak egy példát említek: az 1925/26. években gróf Klebelsberg Kunó, az elhúnyt, nagylátókörű kultuszminiszter a barlang történelmében páratlanul álló államsegélyt utalt ki (362 millió korona), amely összeggel Gémör vármegye akkori főispánja, Dr. Söldös Béla nagy ügybuzgalommal a legszükségesebb tatarozási munkálatokat végezhette el a barlangban; érdemes tanulmányozni a kiutaló és elszámoló okiratokat, hogy

ennek a kétségtelenül közérdekű állami kiadásnak milyen kerülő utakon kellett a miniszteriális labirintusokban „költésigvetési fedezetet”, ill. indokolást találni és miért kellett végül más testnevelési szükségletek jelentékeny rovására ezeket az államsegélyeket *egyesegegyedül* a testnevelési alapnak viselnie.

Klebensberg 5 éven át további 200—200 milliót ígért akkor a barlangnak. De ezek kiutalására, fedezet híjján, már nem került sor.

A való igazság t. i. az, hogy mai állami szervezetünk mellett, az aggteleki barlang ügye csaknem *mindegyik ügykört* érinti, de eddig kifejezetten egyik minisztérium által istápolts és költségvetésileg is dotált resszortba sem tartozott.

A *barlangi turistaság* a *legszorosabb értelmű turistaság*: szórakoztató, testet-lelket nevelő *gyaloglás*, barangolás, a *természet* örökszépségű csodái, kincsei között. A feltáró, a kutatómunka a barlangokban éppen olyan úttörő hegymászó-, sziklamászó-teljesítmény, mint a magashegyek, a sziklacsúcsok feltáró első megmászásai. A barlangok járhatóvá tétele elsőrendű turista alkotó munka: útépités, karbantartás, útjelzés. A barlangok ismertetése turistairodalmi munka. A barlangi menedékházak turistacélt szolgáló építmények. A barlangok látogatása turistakirándulás a szó legszorosabb értelmében, a barlangi vezetés turistavezetés.

Ámde maga a turistaügy sem kizárólag sportkérdés, (l. Dr. Prém Loránd: „A hazai turistaság“ c. előadását a MTSz jubileumi (1933. évi 11.) lapszámában) és ezért nem lehet a turistaügyet sem beskatulyázni kizárólag egyetlen állami resszortba. Példa rá a kultuszárca testnevelési ügyköre mellett a kereskedelmi minisztérium új ügybeosztása: a VIII. szakosztály címe: „Idegénforgalmi és turisztikai ügyek.“

Igy vagyunk a barlangügyekkel is:

a) A barlang múzeális becsű *tudományos kincs* és a tudományos kutatások s feltárások, különösen a szemléltető oktatás s *tanulmányi kirándulások* kiváló terepe, azonkívül a barlangfeltárók, kutatók és barlanglátogatók zöme a turista-táborból kerül ki, a barlangok tulajdonosai, kezelői is turistaegyesületek, *turista-testnevelési* szempontból is érdemes tehát a kultuszminisztérium messzemenő intézkedéseire és támogatására.

b) A barlang nagybecsű természeti kincs, megóvása nemzeti érdek és a *természetvédelmi* ügykört ellátó földművelésügyi tárca érdeklődésére méltán tart számot.

c) A barlangkörüli legfontosabb teendők közé tartozik a barlang- és környékének pontos *felmérése, térképezése*. Az állami kataszteri földmérés és az állami Térképészet révén a pénzügyminiszter úr figyelmére méltó.

d) Az új felfedezések szerint kétségtelenül összefüggő barlangrendszer a föld alatt szeli a *trianoni országhatár*. Roppant érdekes, de sürgős *nemzetközi* szabályozást igényel a barlangban a *határ kitűzése* és a nemzetközi barlangforgalom. Ez *külföldi miniszteri feladat*.

e) A határmenti, sőt a határon átnyúló barlangrendszer *hadászati* szempontból nem kerülheti el a *honvédelmi minisztérium* figyelmét.

f) A barlangügy helyes rendezése általános *népjólétet érint*, hivatott megoldani a vízben szegény karsztos vidék ivóvíz-problémáit és a barlang körül lebonyolódó határforgalom rendőrhatalósági intézkedéseket igényel, azonkívül a barlang tájékán üdülőtelep létesítésére nyílik természetes alkalom, mindezekért a barlang kérdése a *belügyminisztérium* ügykörére sem közömbös.

g) A barlangügy rendezésére eddig is több törvénytervezet készült s így behatóan foglalkozik az ügyvel az *igazságügyminisztérium*. A barlang vitás magánjogi viszonyainak és magánjogi telekkönyvezésének megoldása is ennek segítségével remélhető.

h) Legtöbb vonatkozásban mégis a kereskedelemügyi tárcával van: a kellően feltárt és berendezett, látványosságzámba menő barlang elsőrendű *idegenforgalmi* és belső *vándorforgalmi tényező*, melynek kiaknázása nemzetgazdasági érdek és előfeltétele az európai nivó. Ehhez úgy a *közeledés*, mint az *elszállásolási, világítási* stb. eszközök és szűkségletek előteremtése, az Országos Idegenforgalmi Tanács, a M. kir. Államvasutak, a Postakincstár, az állami útépitészet stb. szervei révén a *kereskedelmi minisztérium feladata*.

7. Hatásköri megoldás.

Minthogy kivétel nélkül az összes állami intézőszerveknek köze van a barlangügy rendezéséhez, gyakorlati eredmény csak úgy érhető el, ha a *miniszterelnökség* miniszterközi összekötő osztálya segítségével egyszerre az összkormányhoz intézem előterjesztésemet és nehogy a sok érdekelt resszort között elvesszen maga az ügy, javaslom, hogy a minisztertanács jelölje ki az Aggteleki barlangügy egységes miniszteri szervét, amely teljes erkölcsi és anyagi hatáskörrel hivatott és képes támogatni a Magyar Turista Szövetséget és a Magyarországi Kárpát Egyesületet a barlang korszerű fejlesztésének gyakorlati teendőiben.

Igyekszem szigorúan gyakorlati alapon összeállítani előterjesztésemet, felőlelem az eddig ismert és elhangzott legkülönbözőbb tervek gyakorlatinak tetsző részeit és ezekhez fűzöm a saját és munkatársaim terveit, eszméit.

Előterjesztésem anyaga tehát azok előtt, akik az ügyvel eddig is foglalkoztak, részben ismételteknek fog tetszeni, — hiszen a mindenki által elsőrendű nemzeti feladatnak ítélt közügy megoldására évek során sok becsületes kísérlet indult s feneklett meg, — de bizonynyal új ideákat és főképen reális megoldásul kínálkozó új gyakorlati szempontokat is hallanak.

Ezeket kérem fogadják jóindulattal, őszinte kritikával és azzal a komoly alkotó vágygal, mint aminő — az adatokat, ideákat szolgáltató munkatársaimmal együtt — ebben az ügyben mindannyiunkat kezdettől fogva lelkesít és sarkal.

Őszinte kritika tüzeiben kiforrott gyakorlati tervek nélkül bármely ankét csak az amúgyis ismert, szegycnteljes állapotoknak újabb jegyzőkönyvi megőrkítésében merülne ki. Erre pedig nincs szükség. Sem az állam, sem a társadalom illusztris képviselői a tétlenségbe fülő ankétezések luxusát nem engedhetik meg magunknak a természeti és nemzetgazdasági kinesekben annyira megcsontított hazánk elsőrendűnek felismert eme közügyében.

II. Jogi helyzet.

Mint már az Előismeretek során rámutattam, az Aggteleki cseppkőbarlang a maga 20 kilométernyire szerteágazó kiterjedésében 2 állam, 3 vármegye, ill. közigazgatási kerület és 4 község területén és igen sok magánbirtoktesten nyúlik el.

A barlangüggyel behatóan foglalkozó hatóságok és testületek állandó törekvése, hogy ezt a sokfelé ágazó, komplikált jogi helyzetet egyszerűsítsék, a *barlang egységes kezelését* biztosítsák.

1. Államjogi helyzet.

Mikor 1932. nyarán Kessler Hubert és társai az Aggteleki barlangból a barlangban folyó Styx-patak medrében átjutottak a cseh megszállt területen fekvő Domica barlangba és ezzel kétséget kizárólag bebizonyították a korábban csak sejtett összefüggést, — a barlangrendszer természetes egységét, — sok szó esett a felfedezés nemzetközi jelentőségéről és az a téves hír terjedt el, hogy a csehek a trianoni szerződés értelmében kötelesek az újonnan felfedezett barlangrészeket Magyarországnak visszaadni. Sajnos, ez az örömhír nem vált valóra: a békeszerződés ilyen kikötést nem tartalmaz. Pedig a hír nem volt alaptalan. Története az, hogy a békeszerződés végrehajtása során, a határmegállapító bizottságok tényleg nem akarták azt, hogy már az akkori ismeretek szerint is hatalmas természeti kincs egyes részei elválasztassanak és korábbi tervezetektől eltérően úgy jelölték ki a trianoni határt, hogy az egész akkor ismert barlang jóval a határon innen maradt. Ennélfogva elesett annak szüksége, hogy a határon netán túlnyúló, de csak innen megközelíthető földalatti nyulványok tekintetében az általános jogi elvektől eltérő különleges (növedéki) kikötéseket vegyenek fel a statutumokba. Nem gondoltak arra, hogy az új felfedezések néhány év alatt rácăfolnak a nemzetközi bizottság előrelátásának gondosságára.

Az összefüggést a magyar barlangkutatók már néhány esztendeje sejtették. Az 1931. őszén *Budapest*en lezajlott nemzetközi turista-kongresszuson előre vetette már árnyékát a trianoni határt szelő aggteleki cseppkőbarlang problémája. Itt *Kaffka Péter*, a MKE alelnöke élenk érdeklődés mellett ismertette a kérdést. Előadásának rövid vázát I. T. és A. 1931. évi nov. számában.

A *magyar-cseh határ-státutum* 4. cikke szerint „A határvonal egyben megszabja a két állam fennhatóságának kiterjedését úgy a föld alatt, mint a föld felett”.

Kessler és kutatótársainak hozzávetőleges becslése szerint a trianoni határvonal a barlang fő ágát egy nagy csarnokban szeli, amely csarnokba, sőt az inenső folyosóba is, ma a csehek a Domica bejáratán át könnyen juthatnak be, míg bennünket magyarokat a saját állami fennhatóságunk alá tartozó barlangterület e részétől valósággal elzár az a két sziklaszoros, mely a trianoni határon innen kb. 800 m-el a patak medrét követő folyosót annyira összeszűkíti, hogy rendes vízállás mellett a sziklaboltozat a vízbe ér, szifont alkot és eképpen a járást csak bűváröltönyben teszi lehetővé.

Az államjogi helyzet rendezése, az állami szuverénitás megvédeése és a nemzetközi forgalom (lásd V. fejezet) előkészítése érdekében egyik legsürgősebb feladatnak tekintethető a III. fejezetben részletezett műszaki munkálatok segítségével a szűk folyosórészlet járhatóvá tétele, hogy ily módon saját állami területünket tényleges birtokba vehessük és a határt a barlangban a nemzetközi szabályoknak megfelelően hivatalosan *kütszük*.

A határ-státutum 57. cikke értelmében a határon belül 20 méterrel még bányázem is folytatható, sőt 100 méterrel a határon innen robbantani is szabad, — tehát a

800 m-el időbb eső sziklaszoros kitágításának műszaki munkálatait semmiféle nemzetközi szabály nem akadályozza. A csehek is nyugodtan fűrnak-faragnak a Domicában.

A M. Kárpátgyesület a felfedezések után nyomban, még 1932. október 28.-án beadvánnyal fordult ezért a *külgügyminisztériumhoz*, (ott 1028. Res. 1932. VIII. szám alatt iktatták és tárgyalták), valamint a honvédelmi vonatkozások miatt a *honvédelemügyi minisztériumhoz*, (ahol 8665. Eln. 1932. VI. 2. szám alatt tárgyalták), sőt a *miniszterelnökséghez* is. Dr. Puky Endre akkori külgügyminiszter szűkebb bizalmas értekezletet is tartott ez ügyben, melyen a MKE képviselőjében én is résztvettem.

Az ügy még elintézetlen, mert a Honvédelmi Miniszter új fenthivatkozott szám alatt arról értesítette a MKE-t, hogy költségfedezet híján az elmúlt költségvetési évben sem az Áll. Térképészet útján való felméréseket, sem utászkatonák rendelkezésre bocsátását nem engedélyezheti, de a viszonyok javultával kilátásba helyezi.

Értesülésem szerint a csehek a mi területünket a felfedezés óta bitorolják, sőt vasráccsal zárták el a sziklaszorosok tulsó felét csak azért, mert a határvonalon a tágas esarnokban nehéz volna nekik elzárni és mert hiteles felmérés híján, a határvonal pontosan meg sem állapítható.

Ezen a tűrhetetlen állapoton sürgősen változtatni kellene!

2. Magánjogi (birtoklási) viszonyok.

A barlangrendszer magyarországi része kb. 12 km hosszban *Aggtelek* (gömör-borsodvármegyei) és *Jósvafő* (abaúj-tornamegyei) kisközségek területeihez tartozik.

A barlang feletti területek többnyire tipikus karsztlegelők és erdők, egyes ágak viszont a falvak belsőségeinek tözsomszédságába vagy a szántóföldek alá nyúlnak.

A barlang eddig feltárt és ma használatban lévő 3 magyarországi *bejárata* különböző magánbirtokokra nyílik. A barlangrendszer feletti hatalmas kiterjedésű *ingatlanok* is igen sok törpegazda, nemesi közbirtokosság, volt úrbéres birtokosság és nagybirtokos gazda tulajdonát képezik.

A magyar magánjog szabályai szerint (l. a Mt. 499. §. 8. alatt) az *ingatlan tulajdonjoga kiterjed a telek fölötti légűrre és telek alatt lévő földtestre*, de csak addig a határig, ameddig a tulajdonjogának gyakorlása a tulajdonosnak még érdekében áll. Nem kétséges, hogy ezek szerint a tulajdonjog a telek alatti légűrre és az azt körülvevő földtestre, tehát a barlangra is kiterjed és hogy az erre vonatkozó tulajdonjog gyakorlása is, — különösen, ha természeti kincset jelentő, látványos barlangról van szó, — érdekében áll a tulajdonosnak.

Az Aggteleki cseppkőbarlang tehát azoké, akiknek tulajdonában állanak a barlang feletti telkek.

Ezen az általános magánjogi elven rést tör ugyan a pince-jogot szabályozó 1889. évi 38. t.-c. (az 1886. évi 29. t.-c. módosítása és pótlása tárgyában), mely módot nyújt a földalatti üregnek az ingatlan földfeletti részétől való telekkönyvi és tulajdoni elválasztására, (gyakorlati példák a budafoki borospincék), eddig azonban de facto az Aggteleki barlangüregek külön telekkönyvezése nem történt meg.

Az az aggály, hogy a természetes barlangüregek nem vonhatók a mesterséges pincék fogalma alá, véleményem szerint nem volna komoly akadály és így a per analogiam történő külön telekkönyvezés gyakorlatilag erősen figyelemreméltó jogi megoldással kecsegtet.

A vonatkozó törvényhely így hangzik:

„3. §. A közhasználatú utakra, vagy más közterületekre nyíló azon pincék, amelyek nem a pince tulajdonosának ingatlanai alatt vannak, az azokkal netalán közvetlen összeköttetésben lévő épületekkel együtt a betétekbe külön telekkönyvi jószágtestként veendő fel.

Ha az ilyen pincék az adókataszteri munkálatokban külön helyrajzi számokkal megjelölve nincsenek, azok a földadó-könyvben foglalt legnagyobb helyrajzi szám után folytatónak következő helyrajzi számokkal látandók el.

Arra nézve, hogy az ilyen pince kinek tulajdonánál veendő fel a betétbe, ha a telek-jegyzőkönyvekbe felvéve nincsen: az 1886: XXIV. t.-c. 12. §-ának szabályai irányadók.

Ezen §. helyes végrehajtása érdekében kelt az 1902. március 14. 6815. sz. IM. rendelet.” Ezek előrebocsátása után lássuk, mit mutatnak jelenleg a telekkönyvek és kik a tulajdonképeni birtokosai az egyes bejáratú ingatlanoknak és magának a barlang-rendszernek.

a) A barlang *aggteleki bejáratánál* lévő ingatlanok dülöneve: „*Nagy-Baradla eleje*”. Az 1886. évi kataszteri felméréskor ezek az 1179., 1180. és 1181. számú ingatlanok épp úgy, mint a barlang fölötti ú. n. „*Baradla-tető*” az akkori adómunkálatokban az *aggteleki közbirtokosság* nevére lettek felvéve.

A ma megszállt területen lévő Tornalján vezetett telekkönyvek néhány évvel ezelőtt túlnyomó részben a putnoki kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatósághoz kerültek át. Úgy Tornalján, mint Putnokon többiben tanulmányoztam a telekkönyveket, azok térképeit és okiratait és annak alapján a következő megállapításokat tettem:

A Nagy Baradla eleje az eredetileg németnyelvű aggteleki 6. számú telekjegyzőkönyvben, mint nemesi birtok az aggteleki közbirtokosság (Ragályi és 67 társa) nevében szerepel. Az 1876. körüli tagosítás során a telekjegyzőkönyvek magyar nyelvre fordítottak és a birtoktestek új helyrajzi számokat nyertek.

Igy kapott 772. hrsz.-ot az a „Szántóföld a Baradla előtt” nevű 5 hold és 79 négyszögölnyi ingatlanterület, amely korábban (1868.) 1179. kataszteri számot viselt és csekély eltéréssel 5 hold és 211 négyszögölnek szerepelt. Viszont 771. helyrajzi számot nyert az az ugyancsak „Szántóföld a Baradla előtt” nevű 2 hold 628 négyszögölnyi szomszédos terület, mely az 1868. évi felmérés szerint 1180/1. kataszteri számú 198 négyszögölnyi úttest és 1180/2. kataszteri számú 3 hold 561 négyszögölnyi ingatlanrészként szerepelt. Hogy a két területkimutatás között mutatkozó csaknem 1 egész holdnyi különbséget honnan származik, azt megállapítanom nem sikerült.

A 771. helyrajzi számú ingatlan 1893-ban árverési vétel során átkerült a 171-es számú telekjegyzőkönyvbe A. 2. sorszám alatt Schwarz Sámuel nevére. Ez a téves telekkönyvezés azóta, tehát 41 év óta fennáll, dacára, hogy egy számcserére folytán elírás történt, mert ez az ingatlan állítólag soh'sem volt Schwarz Sámuelé, hanem a közbirtokosságé, illetve annak jogutódaié, ma teljes egészében a Magyarországi Kárpát Egyesület Gömöri Osztálya birtokában van.

A 772. helyrajzi számú „Baradla előtti” ingatlant, amely épp úgy, mint a szomszédos, előbb említett 771. helyrajzi számú, tulajdonképpen nem szántóföld, hanem rét, — 1900-ban változatlan telekkönyvi állással a 180. számú telekjegyzőkönyvbe vezették át és ma is ott van A. 1. sorszám alatt.

Az Aggtelek—Hosszúszó—Pelsőczy kocsútra dülő ezt a két szomszédos ingatlant az aggteleki nemesi közbirtokosságtól évek során át lassanként megvásárolgatták a Magyarországi Kárpát Egyesületnek a barlangot kezelő és használó különböző osztályai.

A mai tényleges helyzet alapján történt 1927. évi hiteles állami felmérés adatai szerint a Magyarországi Kárpát Egyesület (Gömöri Osztálya) tulajdonaként felmért 1804. (új) helyrajzi számú barlangbejárati ingatlan 14 hold és 248 négyszögöl.

Vagyis telekkönyvileg úgy a barlang egész hossza, mint az aggteleki barlangbejárat és épületek még ma is az aggteleki nemesi közbirtokosság, ill. azok különböző jogutódai nevében állanak, míg a MKE osztályai telekkönyvileg csupán a bejárati ingatlan előtti, azzal tőszomszédos réterterületeket szereztek meg.

Kétségtelen, hogy a telekkönyvi állapottal szemben magát a barlangbejárati ingatlant és tarozékait több mint 32 év óta a MKE Gömöri, Kassai, Keleti Kárpátok osztályai és ezek jogelődei az aggteleki közbirtokosok tartják tulajdonként birtokukban, akik az 1179., ill. 772. hrsz. számú ingatlannak is telekkönyvi tulajdonosai és így a háborítatlan joggyakorlás következtében elbirtokolták a bejárat tulajdonjogát.

Ennek az elbirtokló joggyakorlásnak kiemelkedő mozzanatai: a 772. hrsz. ingatlan eszmei hányadainak adásvételekor többnyire szó esik a „barlangi részvények”, barlangi jogosítványok átruházásáról is; a barlanghasználati szolgalmi jogot, mint a 772. hrsz. ingatlanhoz tartozót, („ezen ingatlannal összekapcsolt”-at) jegyzik fel 1900-ban a 180. sz. telekkönyv B. 24. sorszám alatt és a MKE mindenkor barlangkezelő osztályai az egyesület központjának 1886-ban az aggteleki közbirtokossággal kötött örökhaszonbérleti szerződésében (l. alább!) kötelezett évi 150 frt (később 300 K, ma 300 P) haszonbért mindig pontosan a 772. hrsz. ingatlan tulajdonosainak az eszmei tulajdonhányadok szerint felosztva fizették (ezt nevezték „barlangi részvény”-jövedelemnek), nem pedig a barlang bejáratát szorosan magában foglaló 1181. hrsz. ingatlan tulajdonosainak.

A barlanggal kapcsolatos mindennemű tőkebefektetés és beruházásnak — akár állami, vagy egyéb közpénzen, akár magánadományokból, vagy magántőkével történik, — természetes előfeltétele, hogy a bejárati ingatlanok tulajdonjogi viszonyai telekkönyvileg is végérvényesen rendeztessenek. Az aggteleki bejáratnál lévő ingatlanokra nézve ez részben a birtokháborítási per sürgős lefolytatása- és befejezésével, de még legjobban és leghamarább: az amúgy is soron lévő telekkönyvi betétszerkesztési eljárással oldható meg.

Az igazságügyminisztérium a pénzügyminisztériumot 28265/932. sz. a. kereste meg, hogy az Aggteleki betét-szerkesztéshez szükséges póthelyszíneléseket sürgősen eszközölje.

A pénzügyminisztérium 101223/932. XIII. b. sz. a. 1932. július 20.-án értesítette az igazságügyminisztériumot, hogy egyidejűleg sürgősen elrendelte az egri III. felmérési felügyelőségnek a pótfelméréseket.

A M. Kárpát Egyesület központi elnöksége többször sürgette ezt a helyszínelést és legutóbb a pénzügymin. 39432/1933. szám alatt újból elrendelte azt, mégpedig az egész barlangterületre vonatkozólag.

Ennek a helyszinelésnek és telekkönyvi betétszerkesztésnek végrehajtása az első legfontosabb és legsürgősebb gyakorlati teendő!

Másik fontos teendő ezeknek az ingatlanoknak *tehermentesítése*. A 771. hrsz. ingatlan tehermentes, de a 772. hrsz. alaposan terhelte: a régi örökösödési stb. illetékeken kívül igen jelentékeny összegű *jelzálogterhek* szerepelnek úgy a Hevessy-féle illetőségeken, mint legújabban a M. Kárpát Egyesület Gömöri Osztálya illetőségén is (*Putnoki Takarékpénztár javára* 8746.— P erejéig).

b) A *Verestói bejárat* (ú. n. régi jószaíói vagy Münnich-bejárat) az Aggtelekről Jószaíófe vezető törvényhatósági műút mellett, Gömör és Abaúj-Torna vm. határa közelében van.

Ez a bejárat és a bejárat szájánál lévő kis menedékház az aggteleki 238. sz. telek-jegyzőkönyvben A. I. 1. sorszám alatt 784 b. hrsz.-al „legelő a Mellészhegyen 1224 □-öl” van felvéve és 1907. december 11.-én adás-vétel folytán az Aggteleki volt úrbéresnek tulajdonából a M. Kárpát Egyesület Keleti Kárpátok osztálya javára kebelezetett be, majd 1913. április 22.-én a Kassai Osztály és 1929. március 27.-én (1925. X. 27.-iki adás-vételi szerződés alapján) a Gömöri Osztály nevére került.

Ez az ingatlan szintén a Putnoki Takarékpénztár kölcsönével terhelte.

Ezt az ingatlant *szabad közlekedési* (átjárási) *szolgálatom* illeti a szomszéd úrbéri legelőn keresztül a törvényhatósági útig, amely jog a 235. telek-jegyzőkönyvben A. I. 2. sorsz. és 784/a. hrsz. ingatlanon van bekebelezve, mint telki szolgalmi teher.

c) Az Aggteleki cseppkőbarlang birtoklása szempontjából *legfontosabb jogosítvány az a kizárólagos használati jog*, amelyet az „Örökbéri szerződés” (l. alább) alapján immár fél évszázada a *Magyarországi Kárpát Egyesület központja*, a kezeléssel megbízott különböző osztályai útján, háborítatlanul gyakorol.

Másolat az öt forintos bélyeggel ellátott eredetiről.

ÖRÖKBÉRI SZERZŐDÉS,

mely a mai nap egyrészt a Magyarországi Kárpát Egyesület, másrészt az Aggteleki közbirtokosság között visszavonhatatlanul következőleg megkötött:

1. Az Aggteleki közbirtokosság ezennel átadja örök időre a birtokában lévő, úgynevezett Aggteleki barlangot, a barlang jelenlegi bejáratánál most is hozzátartozó mintegy két hold földterülettel, a Magyarországi Kárpát Egyesületnek, évenként minden év november 1-én fizetendő 150.— forint, mondom Egyszázötven forint hasznobérért.

2. A Kárpát Egyesületnek jogában áll az Aggteleki határ bármely pontján egy, vagy több új bejáratot nyitni.

3. A Kárpát Egyesület kötelezi magát a barlang bármely bejáratánál egy, a célnak megfelelő épületet saját költségén és saját belátása szerint felépíteni.

4. A közbirtokosságnak jogában áll a barlangot bármikor örök áron eladni, azon kikötéssel, hogy ily esetben mindig a Kárpát Egyesületet illeti a vétel elsőbbségi jog, megjegyzendő azonban, ha az eladás mátlól számítandó husz éven belül történik és a Kárpát Egyesület nem tartaná lehetőségre az ígért árért a barlangot maga részére megszerezni, az illető vevő köteles a Kárpát Egyesület által épített épületek becsárát neki megtéríteni.

5. A Kárpát Egyesület az átadott földterületet részben be fogja fásítani.

6. Minden húsvét másodnapján jogában áll minden közbirtokossági joggal felruházott, ill. joggal bíró egyéneknek bemeneti díj nélkül a barlangot látogatni.

7. A jelenleg is a barlangban alkalmazott persely ugyanazon helyen továbbra is megahagyandó, az egyház és iskola javára.

8. A Kárpát Egyesület a régál bérllőjének által adja a jelenlegi épületében a konyhát, azon kikötéssel, hogy köteles jó keresztény szakácsnét tartani, a vendégeket az egyesület által meghatározandó árszabály (tarifa) mellett izletes ételek és egészséges tiszta italokkal bármely napon ellátni. Ha pedig a vendégek részéről az étel és italok jósága, minősége, vagy az árszabály meg nem tartása, valamint általán a kiszolgálás ellen panasz emeltnék, az egyesületnek jogában áll a bérllt esetről-esetre 50 frt mindom ötven forintig megbírságot, mely bírság aggteleki kultúrális célokra fordítandó.

9. A régi szerződés mai napon megszűnik.

Kelt Aggteleken, 2. május 1886.

A Kárpát Egyesület megbíz:

Siegmeth Károly s. k.

a Kárpát Egyesület Keleti
Kárpátok alelnöke.

Az aggteleki birtokosság bele-
egyeztelésével mint bérbeadó:

Ragály Béla s. k.

Lőkös Sándor s. k.

Horkay István s. k.

mint tanúk.

Ezen szerződés 8.-ik pontjában foglalt kötelezettségeket mint a regále jelen bérllője elfogadom és magamévá teszem, feljogosítva a t. K. E.-t, hogy a kikötött bírságot a legrövidebb sommás szóbeli per útján az egylet által szabadon választandó bíróság előtt behajthassa.

Weisz Áronné s. k.

Eszerint az aggteleki közbirtokosság, — amely nemcsak az akkor még egyetlen bejáratú ingatlan, de a barlang ismert részei feletti egész földterületnek is tulajdonosa és a barlang szolgalmi jogbirtokosa volt, — évi 150 forintért örök időre átadta az aggteleki barlangot és a hozzátartozó mintegy 2 holdnyi bejáratú földterületet.

Tehát a *bérlet tárgya* nem az 5 kat. holdas (772. hrsz.) rét, nem is a 2½/3½ kat. holdas Schwarcz-féle rét, hanem szorosan a bejáratú ingatlan 2 holdja (2 magyar hold, 2000 □-öl), amely azonos az új felmérés 1804. hrsz. d) 664 □-öl szikla, f) 1161 □-öl udvar a menedékházzal, garage-al és g) 222 □-öl kert (területeivel), összesen pontosan 2047 □-öl!) és tárgya a barlang egész használati (szolgalmi) joga.

Joga van a Kárpát Egyesületnek Aggtelek község határában bárhol egy vagy több bejáratot nyitni (ezzel a jogával élt a MKE, mikor a Központ megbízásából Münnich Kálmán a Verestói bejáratot létesítette és amikor — szemben a Gömöri Osztály ellenzésével — engedélyt adott Kaffka Péternek az új jósvafői kijárat létesítésére).

Elővételi jogot is biztosít a szerződés a MKE javára. Ezt a jogát érvényesítette minduntalan az Osztályai javára történt fokozatos ingatlan vásárlásoknál.

A MKE által immár 50 éve háborítatlanul gyakorolt eme *használati szolgalmi jog egyaránt terheli a barlang bejáratánál és a barlang felett elterülő összes ingatlanok mindenkori tulajdonosait* (úgy a telekkönyvi, mint a tényleges tulajdonosokat), tehát terheli magát a Gömöri Osztályt épügy, mint az aggteleki közbirtokosság többi jogutódait is. A tulajdonjog kérdésének kívánatos rendezése tehát csak azt döntheti el, hogy kit illet a MKE részéről fizetett évi hasznbér.

A barlanggal kapcsolatos, komplikáltak tetsző jogi kérdések tisztázására korábbi években külön törvényt sürgettek az érdekeltek.

Véleményem szerint a betétszerkesztések során — külön törvény nélkül is — tisztázható minden birtokjogi helyzet. Így telekkönyvezhető a barlanghasználati szolgalmi jog az elbirtoklás alapján az egész vonalon, minden azt túrni köteles felszíni ingatlan terheként.

Ugyanígy telekkönyvezhető az örökhasznbérleti jog is.

Ennek a fontos használati jognak a telekkönyvezése eddig valószínűleg azért nem volt a terhelt ingatlanokon keresztülvihető, mert nem állott hiteles állami felmérés rendelkezésre, amely kétséget nem tűrő módon megállapította volna a barlangüregek, járatok helyzetét a felszíni ingatlanokhoz viszonyítva.

Ezért igen fontos, hogy a *pénzügyminiszter* úr a MKE előterjesztésére 39432/1933. szám alatt közölte hajlandóságát a hiteles helyszínelés és felmérésnek államköltségen való eszközölésére. Csak napszámos segédeket igényel az egyesülettől.

Ennek a felmérésnek végrehajtása — mint már rámutattam — az első sürgős feladat és a *segédelek költségei* az egri m. kir. állami 3. földmérési felügyelőség 4010/933. sz. értesítése alapján 1500 pengőre becsülhetők.

Ha ez a felmérés elkészül, úgy nem lesz akadálya annak sem, hogy az egész barlang ürege, a pince-jog alapján külön telekkönyvi testként telekkönyveztessek, amint a vonatkozó törvényhelyek ismertetése során (II. a.) Magánjogi helyzet bevezetője) rámutattam.

Ha a betétszerkesztés során a barlangot érintő magánjogi viszonyok rendezése szép szerével teljes egészében nem volna elérhető, úgy rendelkezésre áll az 1921. évi 53. t.e. (Testnevelési törvény) 5. és 6. §-a is, mely köteleességévé teszi a községeknek, hogy a testnevelési célokra szükséges területeket *használatra* díjtalanul átengedjék és ily ingatlanok megszerzésére a községeknek kisajátítási jogot biztosít. A kereskedelemügyi miniszter és a közoktatásügyi miniszter által elrendelhető kisajátítás részletes eljárási szabályait a Vkm. 9000/924. sz. végrehajtási rendelete tartalmazza.

Hogy a barlangi turisztaság testnevelési ágazat és így céljaira kisajátítás vehető igénybe: nem lehet kétséges.

Az Aggtelek határában lévő barlangrészek magánjogi helyzetét, nemkülönben a MKE központjának és Gömöri osztályának egymásközi magánjogi viszonyait egyébként világosan tárja elénk az 1934. február elején tartott belügyminiszeri ankétán az igazságügyminisztérium képviselője részéről elhangzott *jogi vélemény*.

d) A *Jósvafői* (ú. n. új) *bejárat* az edelényi kir. járásbírósnál őrzött jósvafői telekjegyzőkönyvben felvett 2 kat. holdnyi ingatlanra (erdő a Farkaslyukban) nyílik és a barlangvezetői kis lakóépülettel együtt Abaúj-Torna vármegye közönségének telekkönyvi tulajdona (adás-vétel 1930. július 8., bekebelezés 1932. II. 7.). Az ingatlan tehermentes.

Ugyancsak a *vármegyét illeti és javára telekkönyvileg is bekebelezetett* a 454. sz. jósvafői telekjegyzőkönyvben A + 3. és 4. sorsz. 1208/10. és 1213/6. hrsz. Garan Dániel-féle, továbbá a 173. sz. jósvafői telekjegyzőkönyvben A + 1 sorsz. és 1212. hrsz. Garan Miklós, István stb.-féle ingatlanok terheként: „az ezen jószágtestek

alatt húzódo aggteleki barlangnak az új jósvafői bejáratával kaecolatos összes feltárt és még később feltárando barlangaigaira vonatkozó s örökidőre szóló, korlátlan és elidegeníthető haszonélvezeti szolgalmi jog.“

Jósvafőn és az egész Abaúj-Tornai területen tehát a barlangra vonatkozó magánjogi viszonyok a közérdeknek megfelelően teljesen rendezettek.

Torna vármegye a barlang egységes műszaki kezelésbe adására mindenkor i készségét többször ki nyilatkoz tatta. E célból saját barlangi jogait kezelés végett a MKE központjának felajánlotta, sőt 1933. október havában 10042/1933. alisp. szám alatt közölt határozata értelmében „a MKE tervbe vett és 1 éven belül emelendő menedékháza céljaira a barlangbejárat i ingatlanából a szükséges 1600 □-öl területet évi 10 arany-pengő jelképes bérért hajlandó átengedni mindaddig, míg a ház a barlang propagálását és a turistaság céljait szolgálja.“

3. Törvénytervezetek.

A barlangok közérdekű védelme, feltárása és gondozása, — a magánjogi viszonyok rendezésének szükségességén túlmenőleg is — régóta foglalkoztatja az illetékes hatóság i és társadalmi tényezőket.

A barlangok a természet látványos kincsei, a barlangvédelem ezért a természetvédelemnek egyik nevezetes válfaja.

Dr. Pottere Gerard földmívelésügyi nyug. min. tanácsos, a MKE volt elnöke, 1929. február 20. i közgyűlés i megnyitójában (megjelent „A Természet“ c. folyóirat 1929. évi 7—8. számában) részletesen ismerteti ezeket a természet- és barlangvédelmi törekvéseket.

Az 1907. évi bécsi erdészeti kongresszus, az 1913. évi, majd 1923. évi párizsi kongresszusok behatóan foglalkoztak a barlang- és természetvédelem kérdéseivel. 1912-ben pedig Bernben már 27 állam, köztük Magyarország is, a természetvédelemre vonatkozólag nemzetközi egyezményt kötött.

Amikor az Aggteleki barlang ügye 1925—26-ban a közérdeklődés előterébe került, a barlanggal kapcsolatos magánjogi helyzet komplikáltsága arra készítette gróf Klebelsberg kultuszminisztert, hogy törvényi erővel egyszerre rendezze azokat. A közalapítványi kir. ügyigazgatóság 3446/1925. és 3816/1925. sz. jelentéseivel indul el az ügy és a min. Testnevelési ügyosztálya törvényjavaslatot dolgozott ki „az aggteleki cseppkőbarlang különös védelméről“, mely önálló jogi személlyé nyilvánította volna a barlangot.

A tervezetet a Vkm. 53679/1928. XIII. sz. a. küldi meg az igazságügyminisztériumnak, ahol 11.173/1929. II. szám alatt tárgyalták.

Dr. Zsitvay Tibor miniszter és Dr. Stolpa József miniszteri tanácsos behatóan foglalkoztak a kérdéssel, a kultuszminiszteri tervet alapvető magánjogi aggályok miatt nem tették magukévá, hanem a kérdés rendezésére vagy az érdekelték közötti megegyezést, vagy a barlangok, mint természeti alakulatok, jogi helyzetének általános törvényhozási rendezését javasolták a bányajog analogiájára.

A kérdés azóta vajúdik. A turistatörvény, a természetvédelmi törvény megvalósulása, hol önállóan, hol a balneológiai vagy az erdőtörvénytervezetbe iktatva minduntalan kísért. Sőt önálló törvénytervezet is készült „a barlangok tulajdonjogáról, kutatójogáról, gondozásáról és védelméről“. Ezt a barlang-törvénytervezetet a földmívelésügyi miniszter ír megbízásából Dr. Kadió Ottokár m. kir. főgeológus, egyetemi ny. rk. tanár gondos tanulmányok alapján 1929-ben állította össze, majd több szakértő és a kultusz, valamint az igazságügyminisztérium véleményeinek figyelembe vételével 1932-ben dolgozta át.

A barlangtörvény-tervezet minden barlangot „telekkönyvileg és kataszterileg állami tulajdonná nyilvánít“, gondoskodik átjárási szolgalmi jogok kisajátításáról stb. és a barlangok gondozását a felállítandó Országos Természetvédelmi Tanács Barlangkutató Szakosztályára óhajtja bízni. Igen érdekes tanulmány a tervezet indokolása.

Ma a törvény kérdése újra előterébe került. Nem az egyes barlangok tulajdonjogának rendezése okából, mert ezek bármily komplikáltak, helyes jogi érzékkel, új törvény erőszakos intézkedése nélkül is megoldhatók (betétszerkesztés, pincejog, testnevelési törvény); hanem a barlang, mint természeti kincs megvédésének (ha kell, a tulajdonos jogainak korlátozásával, sőt akarata ellenére is), a feltárás és kutatásnak intézményes közérdekű biztosítása okából.

Az új erdőtörvénytervezet VI. cikke szól a „Természetvédelem“-ről és ebben 5 szakasz a barlangokról:

228. §. E törvény védelmébe veszi:

a különlegességük miatt fenntartásra érdemes barlangokat.

234. §. Barlangokat csak a földmívelésügyi miniszter engedélyével és az általa jóváhagyott terv alapján szabad feltárni, rendezni, vagy természetes alkatában megváltoztatni.

235. §. Aki barlangot fedez fel, köteles azt 30 napon belül a földművelésügyi miniszternek bejelenteni.
241. §. Barlangoknál természetvédelmi területül a barlangfeletti területet, valamint a ki- és bejáráshoz szükséges felszíni területet kell kijelölni.
243. §. Ha a védelem alá vett barlang több földtulajdonoshoz tartozik, a tulajdonosok a barlang közös használatára kötelesek. A közös használat rendezésére a tulajdonosok szabályzatot kötelesek készíteni és azt jóváhagyás végett a földművelésügyi miniszternek bemutatni.
245. §. Kisajátítás.
248. §. Természetvédelmi Tanács megalakítása. Szakosztályok.

Hasonló rendelkezések vannak az Ausztriában még érvényben lévő *osztrák barlang-védelmi törvényben is*.

Az erdőtörvénytervezet természetvédelmi, turista- és barlangi szakaszait a Magyar Turista Szövetség észrevételei alapján Dr. Zsitvay Tibor védnök-elnök alaposan átdolgozta (I. T. és A. 1934. évi 4. lapszámában).

Ha a törvény megvalósul, sok visszás állapottot szüntet meg és sok akadályt hárít el a jövő fejlődés útjából, — az Aggteleki cseppkőbarlang gyakorlati munkaprogramja azonban nem várhatja meg a törvény életbelépésének bizonytalan határidejét, hanem az adott jogi helyzettel számolva kell cselekednünk.

III. Szükséges és hasznos beruházások

1. A barlang és környékének felmérése.

A hiteles felmérésre nemcsak kataszteri és telekkönyvi okokból, valamint a nemzetközi határ kitzúése szempontjából van elsőrendű és sürgős szükség, de azért is, mert a szükséges és hasznos beruházások, a műszaki berendezések, építkezések, villanyhálózat, közlekedés fejlesztése, új bejáratok létesítése stb. tervszerűen csakis *pontos* helyszínrajzok és *hiteles topográfiai térképezés* nyomán indulhatnak meg. A térképezésre és műszaki felmérésekre tehát úgy a barlangban, mint a felszíni környéken nemcsak tudományos, de gyakorlati szempontból van szükség.

Az állami földmérés közreműködésére a pénzügyminisztérium 39432/1933. sz. értesítése szerint (I. II. 2. c.) számíthatunk. A műszaki segéderők kb. 1500 pengős költségére kell csupán fedezetet találni, ill. ily segéderőknek más állami szervek (esetleg katonaság) kirendelése révén külön költség nélküli biztosítását kieszközölni.

A honvédelmi minisztérium a MKE 1932. decemberi ily irányú felterjesztését 119.626/932. Eln. szám alatt csupán költségfedezet híján utasította el azzal, hogy a viszonyok változtával, új költségvetési évben nem zárkozik el az aggteleki barlang egész környékének az *Állami Térképezés* útján történő topográfiai felmérése- és térképezésétől és a barlangfeltáró munkálatoknak katonai műszaki csapatok útján való elősegítésétől. Úgy tudjuk, hogy a térképezési munka 1932-ben 5—6000 pengőre kalkuláltatott. Szerényebb keretek között talán inkább volna beilleszthető ez a barlang szempontjából elsőrendűen fontos munka a honvédelmi, ill. térképezési intézeti költségvetésbe.

A barlangon belül a feltáró egyesület buzgólkodása révén 3 ízben történt szak-szerű felmérés és térképezés (1. Vass Imre, 2. Münnich Kálmán, 3. Pogány Gyula és Czenner István). Ezek egymástól némileg eltérnek és az állami hiteles felmérést semmiképen sem pótolhatják. Mégis tájékozással szolgálnak (lásd Dr. Dudich Endre könyvében!)

2. A STYX-folyosó bővítése; a trianoni határ kitzúése a barlangban.

Miként emlékiratom bevezetőjében és a II. fejezet 1. pontjában (Államjogi helyzet) rámutattam és a felfedezők leírásából (I. T. és A. 1932. évi 10. számában) kitűnik, a cseh barlangkutatók a trianoni határvonalon innen a föld alatt magyar államfennhatóságú területen jártak és ezzel a területrésszel ma is zavartalanul közlekedhetnek, sőt hír van arról is, hogy a határon innen vaskapuval zárták el a Styx medrét; ugyanakkor pedig mi a kétségtelenül magyar barlangrészebe csakis a felfedezőkhöz hasonló életveszélyes bűvármunkával juthatunk.

Nemcsak nemzeti presztiziskérdés, de gyakorlati szempontok is elengedhetetlenné teszik a Styx-folyosó kibővítését és a szép cseppkőrészeket tartalmazó határsarnokban a nemzetközi határ szabályszerű megjelölését.

Kessler Hubert, ennek az összeköttetésnek bravuros felfedezője, saját tervezetében teszik a Styx-folyosó kibővítését és a szép cseppkőrészeket tartalmazó határsarnokban a nemzetközi határ szabályszerű megjelölését.

Kessler Hubert, ennek az összeköttetésnek bravuros felfedezője, saját tervezetében teszik a Styx-folyosó kibővítését és a szép cseppkőrészeket tartalmazó határsarnokban a nemzetközi határ szabályszerű megjelölését.

Kessler Hubert, ennek az összeköttetésnek bravuros felfedezője, saját tervezetében teszik a Styx-folyosó kibővítését és a szép cseppkőrészeket tartalmazó határsarnokban a nemzetközi határ szabályszerű megjelölését.

Kessler Hubert, ennek az összeköttetésnek bravuros felfedezője, saját tervezetében teszik a Styx-folyosó kibővítését és a szép cseppkőrészeket tartalmazó határsarnokban a nemzetközi határ szabályszerű megjelölését.

Kessler Hubert, ennek az összeköttetésnek bravuros felfedezője, saját tervezetében teszik a Styx-folyosó kibővítését és a szép cseppkőrészeket tartalmazó határsarnokban a nemzetközi határ szabályszerű megjelölését.

A Baradla a Domicával egy kb. 600 m hosszú patakmeder révén függ össze, amint azt az 1932. évi kutatások bebizonyították. A patakmedret a víz teljes szélességében tölti ki, helyenkint pedig a mennyezet a víz tükre alá nyúlik (szifón). Ha a földalatti patakot úgy szabályoznánk, hogy a szélessége mindenütt legalább 2 méter legyen, mélysége pedig minimum 80 cm és a boltozat nem közelítené meg a vizet jobban 1 m-nél, akkor alkalmas motorosónak segítségével megoldható lenne a közlekedés problémája is.

A patak szabályozása részben az agyagos meder kikotrásával és a tuffagátak lecsákányozásával, részben a mennyezet lerobbantásával történhetnék.

Ezen szakasz külön világítása villanypalánnyal, mert a csónak maga viheti a szükséges fényforrást. A terv részletes kidolgozásához még további kutatások és a csehekkel való együttműködés szükséges.

Kessler véleményével a nemzetközi forgalom megnyitása tekintetében (I. V. fejezet) egyetérték. Az csak akkor lesz kívánatos, ha már mi is a csehekkel egy nívóra fejlesztettük különösen világítás tekintetében az Aggteleki barlangot.

De a saját területünk birtokbavétele, a mi látogatóinknak az egyelőre lezárando trianoni határig, azon innen való szabad közlekedésének biztosítása nemcsak időszéri, de feltétlenül sürgős feladat.

Maga a földalatti szurdokban való csónakút regényes attrakció, kitűnő idegenforgalmi vonzóerő és a reflektor-világítás mellett nem is igényel aránytalanul nagy befektetést.

Ezért már a felfedezést nyomban követő külügyminiszeri anketén, majd 1932. október 28-án beadványokban is kérte a MKE ennek a járatnak *katonai műszaki csapatokkal való feltárását*. A Honvédelmi min. 118294/eln. 1932. s 119626/eln. 1932. alatt foglalkozott is a kérdéssel, de akkor nyomban nem teljesítette a kérést. Ellenben ígéretet tett arra, hogy a jövő költségvetési év kedvezőbb alakulása esetén újból foglalkozik a kérdéssel. Ezt volna jó most megszüntetni és kieszközölni.

1932/33. igen száraz telén Kessler Hubert felkérésére és a MKE megbízásából e szakaszon is méréseket eszközölt és a 2 szifónról vázlatrajzokat készített. Kalkulációja pedig következőképpen fest:

„Az első szifónnal kb. 8 köbm. kemény mészkő bontandó le a mennyezetről. Kézi fejtésnél kb. 24 napszám. A második szifónnál 32 köbm. anyag, kb. 100 napszámot vesz igénybe. Ezeken kívül a mennyezet még több, eddig pontosan fel nem mért helyen emelendő. A patakmeder olymódon kotrandó, hogy a vízszín a fenéktől legalább 1 m-nyire legyen. Ennek a munkának a költsége csak pontos hossz-szelvényezés után állapítható meg. Egészen hozzávetőleges számítás alapján a munka a szükséges berendezésekkel kb. 1500 pengőbe kerülhet önkezelés esetén.”

Ezt a munkát a pontos hossz-szelvények elkészítése után akár katonai műszaki csapatokkal (kitűnő gyakorlat volna számukra), akár vállalkozóval, vagy rezsi-ben napszámosokkal mielőbb végrehajtandónak tartom.

3. Új be-, ill. kijáratok, régiek rendezése.

Ma, amikor sötétben, gyér világítás mellett lassan botorkálunk a barlangban, különösen szükségesnek mutatkozik, új kijáratok létesítése, hogy ezáltal a barlang rövidebb szakaszokban legyen hozzáférhető.

De be-, illetve kijáratok létesítésének megmarad a gyakorlati jelentősége villanyvilágítás mellett is, mert fővel a változatosság, a világ legnagyobb cseppkőbarlang-rendszerében oly variáns körséta lehetőségét megteremtése, hogy a látogató ráérő ideje s gyalogjáró-képességéhez mérve válogathasson, a vissza-visszatérő ismételt látogatások alkalmával pedig találjon mindig újabb túra-változatokat.

a) A „Denevérág” végén meg is van ősidőktől fogva az egyik „új” (IV.) bejárat, csak ki kell tágitani és máris megteremtjük a körséta lehetőségét: Régi aggteleki bejárat—Nagytemplom—Denevérbarlang—új bejárat (kényelmes 1½ óra). Kessler Hubert részletes műszaki leírást és költségvetést készített. Ez a 700 pengős műszaki munka a leg-sürgősebbek közé tartozik.

Kessler tervei szerint előbbi munkához csatlakozik a *Paradicsom és Denevérág összeköttetése*, egy még pontosabban kikutatandó helyen. Az eddigi adatok alapján ez egy 7 méter hosszú folyosó segítségével lehetséges. Ezzel megvalósítható a következő körséta: Régi bejárat—Nagytemplom—Kistemplom—Paradicsom—Denevérág—Új bejárat. *Költsége kb. 500 pengő.* (A részletes tervezéshez még kutatások szükségesek.)

b) Egy másik igen fontos bejárat létesítendő a *Retekág 1932-ben* felfedezett szakasza végén, a vámorelaktanya közelében lévő ú. n. *Ravaszlyuknál*, melynek segítségével könnyen megtekinthető lenne az egész barlang legszebb része, az úgynevezett „Csodák

Terme. (Ezen terv részletezéséhez még további kutatások szükségesek.) *Költsége kb. 1000 pengő.*

c) Harmadik, kevésbé fontos bejárat létesíthető a „Rókalyuk” végén, a község közelében. A sziklák eltakarítása kb. 200 pengős munka.

d) Kitágítások eszközözendők a Rókalyukban és a jósvafői szakaszban, az 1933-ban felfedezett teremhez vezető úton.

e) A Domica barlangot összekötő Styx-folyosó (l. 2.) 380 méterénél valószínűleg kb. 10 m függőleges aknával a *Poronyavölgybe* létesíthető kijárat. De ez az egyébként is nagy óvatosságot igénylő munka még műszaki előmunkálatokat és részletes tervezést igényel. Amellett nem sürgős, mert gyakorlati célszerűsége egyelőre nincs.

A régi bejáratok rendezése terén Kessler általában az eddigi tömör faajtók helyett *rácsos vasajtók* szerelését javasolja, hogy a barlang szellőzése tökéletesebb legyen. A páratartalom is csökkenthető ezáltal, ami az elektromos berendezések szempontjából igen fontos. Az oly sziklafolyosókba végződő kijáratoknál viszont, mint a Jósvafői-i táró, véleményem szerint a huzat csökkentése miatt elkerülhetetlen nem is egy, de több tömör ajtó állandó beiktatása, amit a fagyveszély elhárítása végett télen Kessler is ajánl.

A *rácsos kapuk költsége* darabonként 100—200 pengő.

A *jósvafői táró burkolása* is fontos műszaki munka. A táró első 35 méteres szakaszát jelenleg korhádó faducolás tartja, melynek állandó cserélése nagy fenntartási költséget jelent. Ennek elkerülésére és a biztonság fokozására a táró kikövezendő. Oldalfalak kőből, boltozat téglából. Szokásos alagutprofil, miután nagy hegynyomás van.

Költsége a jósvafői kőművesekkel történt megállapodás alapján Kessler szerint 850 P 200 P a kőművesmunka, 650 P a téglá, cement- és homok-költség.)

A *Verestő-i bejárat* 241 meredek kölépcsőn vezet a barlangba. Ez fel is, le is kényelmetlen. Ennek kiküszöbölésére legalkalmasabb volna itt a salzburg-hallein-berchtesgadeni sóbányák mintájára *csúzdát* építeni. A barlanglátogatók mulatságára is szolgál az ilyen praktikus berendezés: a sikos deszkapályán borkötényre ülve egyenként vagy párosával, veszélytelenül, gyorsan és kényelmesen csúzhatunk le lépcsőknél való fárasztó botorkálás helyett. A budapesti Angol-park rődlipályájához hasonló (bár költségesebb) berendezés is elképzelhető.

Az egyszerű csúzda létesítése kb. 500 P-be kerül.

4. Utak építése és jókarba helyezése.

Bár az 1925/26. évi államsegéllyel történt beruházás a barlang útjait nagyjában járhatóvá tette és a beépített 104 betonhíd a gyalogközlekedést igen megkönnyítette, e téren is igen sok még a szükséges és hasznos műszaki teendő, hogy európai nivóra emeljük barlangunkat. Maguk a nagy költséggel épült hidak közül nem egy rossz helyen van, a patak mellette folyik el, vagy tavaszi áradáskor felette és aztán is megmarad rajta a sáros víz, mert nincs kellő lejtése a híd lapjának, a párolgás pedig a föld alatt igen gyér.

A hidak tehát részletes terv szerint kijavítandók, áthelyezendő, pótlandók.

A barlang gyalogúttjai lehetőleg egy szintben vezetendők feltöltések, bevágások vagy hidak segítségével. Különösen a 104. hídtól a Pokol kezdetéig terjedő szakasz alaposan rendezendő. Az utak átlagos szélessége 0.70—1.20 m legyen. Két oldalt betonhabarcsba rakott kő, középen kötörmelék és ennek tetején a mai — nedves időben veszélyesen csúszós — agyag helyett jól döngölt 3 cm vastag durva dolomit porréteg. Ezen borítás nem sáros és idővel kemény réteget képez. Jósvafőn dolomitpor bányászható.

Nagyobb mélységeknél vagy cseppköképződményeknél a szükséghez képest egy vagy kétoldali korlát szükséges. (Gömbvas vagy selejtes gázsó.)

Pontos költség csak a barlangút szintezése és ennek alapján hossz-szelvény készítése után állítható össze.

Ez a munkálat évről-évre fokozatosan végezhető, de kívánatos, hogy már az első legsürgősebb beruházások között legalább 2—3000 P az utak, hidakra is fordítassék. A karbantartást már az állandóan alkalmazott vezetők is végezhetik.

Az utak mentén a pihenőpadokat is szaporítani kell és az összes tisztántartása elsőrendű feladat. Ma legtöbbször nem lehet a nedvesség és piszok miatt leülni.

5. Barlangi tó.

A külföldi látványos barlangok példája mutatja, hogy a barlangi tavak, különösen *csónakjáratokkal*, nagy vonzerőt gyakorolnak a közönségre.

Mikor Kessler Hubert a Domicával való összeköttetést felfedezte s utána nyomban a cseh kézen lévő barlangot meglátogatta, épúgy, mint a laikus látogatók zöme is, az ott tapasztaltak közül legjobban a barlangi tó csodás hatásától volt elragadtatva.

Biztatásomra és felkérésemre tüstént hozzáfogott idehaza is ily tó létesítésének tanulmányozásához és a MKE megbízásából 1933 január elején felmérte a helyszínt.

Ez alapon készült részletes tervének helyszínrajzát, műszaki leírását és költségvetését és a duzzasztógát tervrajzát csatolom.

A duzzasztás láthatatlanná tenné a piszkos, sáros barlangfenéket és visszahatna az Acheronra. Ezáltal lehetséges lenne, hogy a közönség a régi bejárat lépcsőin lesétálva mindjárt csónakba üljön és a Nagytemplom alatt az 1931-ben felfedezett medren át a főutcába kerülne. Visszafelé a csónak kikötő a „Kistemplom” alatt és a közönség a Denevér-ágon át a legújabban felfedezett bejáraton távozik. (Fő a változatosság!)

A barlang leghasznosabb beruházásának látszó terv megvalósítása, Kessler szerint, mindössze 800 pengőbe kerülne. De a valószínű szivárgás megszüntetése és egyéb előre nem látható költségekre figyelemmel én legalább 1000 pengőre irányozom elő.

Külön költség még a csónakok vagy motorcsónak beszerzése. (200—500 P).

6. A barlangi patak szabályozása.

Aki csak járt tavasszal a Baradlában, tapasztalhatta, hogy az utak alig járhatók. Helyesen mutat rá Kessler saját tervezetében az utakat elárasztó barlangi patak szabályozásának szükségességére.

„Egyrészt lehetetlenné válik tavasszal a barlang látogatása, másrészt erősen rongálódnak az utak, ami nagy fenntartási költséget igényel. A patak áradásának oka egyrészt az, hogy a barlangi víznélők eldugultak, másrészt az, hogy a víz a sok kanyar miatt nem tud elég gyorsan lefolyni. Továbbá nagy akadály a számos sziklatömb, mely a víz útjában fekszik. Már a 4. pontban rámutattunk, hogy a jelenlegi 104 betonhid legtöbbje helytelen építés folytán maga is akadály és torlasz, ami ugyancsak duzzasztja a vizet. A patakmeder szabályozandó, az akadályok elhárítandók, a víznélők pedig kibővíthetők. Helyenkint rejtett zsilipek is alkalmazhatók, melyekkel száraz időben meg lehet akadályozni a víz teljes eltűnését. Megfelelő módon a Török-fürdő vízesése is hatásosabbá tehető.”

Ennek a munkálatnak végrehajtása a 4. pont szerinti útépités és útjavításokkal párhuzamosan történhetik és költségvetése csak gondos szintezés, felmérés után adható. De már az első legsürgősebb beruházások során legalább 1000 pengőt irányozzunk elő.

7. Világítás.

Minden barlanglátogató által első pillanatban felimert legnagyobb hiány és a legsürgősebben megoldandó szükséges és hasznos beruházás: a villanyvilágítás.

Ha valahol a világon látványos barlangot fedeznek fel és a nagyközönség részére hozzáférhetővé teszik, mindig a legelső teendő: a világítás szakszerű megoldása. Csak az elektromos fény bírja a barlangok óriási termeit és cseppkőképződményeit kellően bevilágítani és a hatást szakszerű elrendezés esetén emelni is.

Az Aggteleki barlangban, a világ legnagyobb cseppkőbarlangjában évszázados primitív világítás van. A minden szépet bekormozó, füstölő szurokfáklyákat vagy 50 éve a M. Kárpát Egyesület kiküszöbölté ugyan, de villany helyett még ma is gyertya- és karbidlámpa pislog a látogatók kezében és a fel-felvillanó magnézium-szálak igrékezek némi fényt, ragyogást kölcsönözni.

Mi ennek az oka? Nagyjában ugyanaz az alap-ok, amire a bevezetőkben rámutattam, a meg nem értés, az ügy nagyhorderejének, közérdekű voltának fel nem ismerése stb. De emellett van egy speciális oka is: akik eddig — különösen az utolsó évtizedben — komolyan foglalkoztak a barlang világítási kérdésével, mindannyian „sokat markoltak és keveset fogtak.”

Hét-nyolc évvel ezelőtt nagyszabású tervek készültek 3—400.000 pengős költségvetésekkel. Nem csoda, ha az illetékes körök, ahonnan a pénzügyi megoldás várható lett volna, valósággal visszariadtak és lassan átment a köztudatba, hogy a roppant költségek miatt szó sem lehet a rentabilisnak semmikép sem mutakozó világítási beruházásról.

Egyik ilyen helyi érdekű terv Miskolcra Putnokon át akart a barlanghoz távvezeték építeni és a közbülső falvaknak mindnek áramot szolgáltatni. A másik komoly, de túlságosan nagyvonalú terv, amelyet a Ganz és Társa villamossági, gép-, vagón- és hajógyár r.t. 1927 március 30-án készített és B. 13.893. sz. költségvetésével küldött meg Klein Antal jósvafői malomtulajdonosnak.

Martos Viktor budapesti tanácsadó elektro- és gépészmérnök, a MKE alelnöke a memorandumhoz csatolt részletes szakvéleményében rávilágít arra, hogy a rendkívül érdekes Ganz-féle terv éppúgy nem felel meg a barlang speciális érdekeinek, akár az ugyancsak kritika alá vont Klein-féle javaslat, amelyet valószínűleg a Ganz-féle terv és költségvetéssel szemben saját vizierő-jogosítványára vonatkozólag ugyancsak 1927. évben Bud János akkori kereskedelemügyi miniszterhez intézett.

Ganz és Társa magáért az elektromos részért 375.100 pengőt kért a faoszlopokon, a szerelő segéd munkásokon, a helyszíni szállításon és a mechanikai részen (vizierő kiépítése és szivógázmotor) kívül! Klein 108.000 pengőt kér.

Mindegyik a barlangon kívül Aggtelek és Ragály, illetve Jósavfő községeket is árammal akarja ellátni és emiatt a néhány km-es kábelhálózat rendkívül nagy, indokolatlan töke- és kamatterhével sújtja a barlangvilágítást. Sokat markolnak...

A községek energia-ellátása és a barlang világítása más és más igényeket támaszt úgy a berendezés, mint az üzemfenntartás szempontjából.

El kellett jönnie az időnek, hogy a barlang világításának megtervezését függetlenítsük minden egyéb — csak koloncot jelentő, össze nem egyeztethető — helyi érdektől, a községek részére való áramszolgáltatástól.

Nagy fogyasztó-körzet mellett a rentabilitás titka: nagyobb befektetés és kis üzemköltség. Ámde a barlang maga aránylag roppant kevés áramfogyasztást képvisel. Itt tehát a nagyobb üzemköltség dacára is a helyes megoldás, hogy takarékoskodjunk és minimálisra tervezzük a befektetéseket.

Mert a Ganz-, Klein-, stb.-féle korábbi tervek horribilis befektetett tőkének kamatai lényegesen nagyobbak, mint az ezekkel megtakarítható üzemköltség. A rendelkezésre álló olcsó energiaforrások mellett nem szükséges gazdaságos üzemre törekedni, Azonkívül — ha a barlangnál maradunk és mással nem törődünk — elmaradnak a komplikált berendezések (transzformátorok, stb.), melyek állandó hibaforrások lehetnek.

Ebben az új eszmekörben születtek a Kessler Hubert és Martos Viktor által kidolgozott legújabb tervek és költségvetések, melyek hol az egész barlangra, hol fokozatos kivitelezéssel csak egyes részekre vonatkoznak (Jósavfői szakasz, régi aggteleki bejárat körüli szakasz).

Ezek közül előterjesztésemhez csatolom Martos Viktor műszaki leírását és 20.000 pengős költségvetését, mely a barlang 3 bejárata körüli részére vonatkozik, kihagyva — egyelőre — a középső részt.

Kessler Hubert költségvetése az egész barlang villamos berendezését önkezelésben, vállalkozói haszon nélkül

44.600 pengővel tervezi megvalósíthatónak!

Az üzemköltséget pedig (szivógázmotorral) KW-óránként 3 fillérre teszi.

Ennek a tervnek realitása tekintetében utalok Martos szakértői véleményére. Úgy Martos, mint Reichart Géza, a Felten és Guillaume gyár igazgatója, a MTSz alelnöke akikkel részletesen áttanulmányoztuk a kérdést, Kessler költségvetését némi kiigazítással elfogadható bázisnak ítélik.

Kiegészítendő és felkerekítendő a költségvetés Martos szerint előre nem látottak és a költségvetésből hiányzó 0-vezeték kb. 4—5000 pengős költsége miatt, legalább 50.000 pengőre. Reichart szerint pedig a költségvetés legnagyobb tétele a 35 mm²-es 750 Voltos vezeték egységára nem 1.50, hanem (bruttó 259), nettó legalább 2.— és így e tétel is 6000 pengővel emelkedik. Hozzá kell venni a gépház kb. 1000 P építési költségét is, sőt a barlang szűk részein elkerülhetetlen páncél-cső alkalmazására is nyugodtan előirányozhatunk 5000 pengőt.

Végül figyelemmel a barlangban való szereléssel járó különös nehézségekre, a vállalkozói hasznot és kockázatot legalább 10%-ra becsülöm, ami ugyan rezszi-munkával megtakarítható volna, de kérdés, hogy ily nagy felelősséggel járó szakmunkát, tanácsos-e házilag csinálni.

Az egész barlang villamos világítási berendezésének költségeit realisan 70.000 pengőben kell előirányoznunk. A részletes kiviteli tervek elkészítése még gondos tanulmányt igényel.

A Jósavfőn rendelkezésre álló 38 HP vizierő kihasználása esetén ez a költségvetés 4500 pengővel csökken, de viszont a vizierőmű felállítása — átmenetileg is — jelentékenyebb költséget jelent, úgy, hogy számításai alapul tarttuk meg a 70.000 pengőt.

A vizierő kihasználására és Klein Antal jósavfői vízhasználati jogosítványára nézve részletes tájékoztatást nyújt Abaúj-Torna vármegye alispánjának 9207/1930. sz. a. kelt véghatározata; Klein Károly 1932. december 10.-én a Magyarországi Kárpát Egyesülethez intézett ajánlata és Martos Viktor szakértői véleménye.

Kétségtelen, hogy jósavfői vizierőmű megépítése a legtermészetesebb megoldás volna, de nem az egyetlen megoldás, tehát áldozatot hozni, ebben az irányban nem szükséges, ellenkezőleg csak akkor indokolt, ha ezzel a szivógázmotoros áramfejlesztő telep szemben megtakarítás és fokozott üzembiztonság érhető el.

Az üzemköltség egyébként Kessler 3 fillérjével szemben biztonsági számítással kilowattóránként legalább 5 fillérrel kalkulálandó.

Az egész barlangban kb. 300 darab reflektort szerelnék fel (lehetőleg rejtve). A világítótestek is postumiai mintára pincefoglatokba rejtendőek.

A cseppkövekben már meglévő finom színárnyalatok miatt általában csak fehér fény alkalmazandó, de egyes helyeken a hatásvilágítás színes fényt igényel.

A Magyar Turista Szövetség barlangbizottsága a világítási berendezést fokozatosan tanácsolja megvalósítani. Utoljára a középső részt. Az 1—2. évi tapasztalat alapján megfontolandó t. i., hogy ne maradjon-e a nagy üregekkel, de aránylag kevesebb cseppkőképződménnyel rendelkező rész őseredeti misztikus homályban, ami a változatos-ság elvénél fogva szintén vonzóerő. Emellett a barlang-vasút részlettervei és költségvetésétől (l. 14.) függően is esetleg teljesen elmaradhat vagy másképpen szerelendő ez a középső 2—3 km-es szakasz állandó világítása.

8. Cseppkövek tisztítása.

A régi barlangrészben, különösen a Paradicsom-ban épen a legszebb, leghatalmasabb cseppkőalakzatok fátylakorommal moeszkoltak. Egyidőben bemeszeléssel próbáltak rajtuk segíteni. Műszaki tanácsadóimat és munkatársaimat állandóan zaklattam a cseppkövek megtisztítási problémájával. Vannak, akik kivihetetlennek, mások kivihető, de rettenetes drága mulatságnak tartják.

Azt hiszem, hogy a kémiai tudomány mai fejlettsége mellett kell valami (sósavoldat vagy egyéb) vegyszernek lenni, ami nem túl drága és mégis eredményesen oldaná drótkéfély mellett az évszázados szurokkormot.

Főleg ott volna erre szükség, ahol a cseppkőfejlődés már teljesen megszűnt, mert újabb barlangrészekben a kormos kövekre esőpöngő mészréteg máris újabb áttetsző, de csontkemény, eltávolíthatatlan réteggel vonta be azokat és igen érdekes lilás színt kölcsönöz nekik, ami színes hatásvilágítással még fokozható is.

A tisztogató kísérletekre és munkálatokra hozzávetőleg 1000 pengőt irányoznék elő.

9. Szállók, éttermek, menedékházak.

A villanyvilágításon kívül a barlanglátogató idegenforgalomnak legfontosabb szükségletei. Ma Aggteleken a bejáratnál a Magyarországi Kárpát Egyesület 50 éves vályogházában szegényes koresma és a *legprimitívebb* szálláslehetőség (priccsok, szalmazsák, ághuzat nélkül, pokróctakarókkal) — van. Az 1/4 órányira lévő igen szegény falu polgárházaiban hasonló kezdetleges szállás kapható. A turistaigényeket sem elégítheti ki. *Jósvafőn* valamivel jobb módú falusi házakban aránylag olcsó, tiszta szállás kapható, de ezek félóránya vannak a barlang bejáratától. A bejárat alatti völgyben áll a Magyarországi Kárpát Egyesület központjának „*Baradla*“ menedékháza, melyet a 10 évre bérelt Klein-féle volt malomépület átalakításával 1933. Pünkösdkor nyitottak meg. (Emeletes, ruganyos turistaágyak, külön férfi és külön női hálóterekben, rendes ágyneművel, étkező veranda, villanyvilágítás, állandó üzem).

Ez a menedékház nagy haladás, de csekély befogadóképességével és a bejáratától való viszonylagos (1/4 ó.) távolságával nem pótolja az idegenforgalom jogos igényei szerint mindkét főbejáratnál feltétlenül szükséges *barlangszállókat és éttermeket*.

Hogy Aggteleken vagy Jósvafőn létesítendő-e a nagyobb szállóépület, e tekintetben megoszlanak a szakértők véleményei. Jósvafő mellett szól a vízbőség, vadregényes környezet, Aggtelek mellett viszont a Nagy-Baradlához viszonyított centrális helyzet, a nemzetközi forgalom, a Domicával kapcsolt forgalom szempontjai.

A szálló-részeknek nem kell túl nagy tömeg befogadására alkalmasnak lenniök, ellenben az éttermeknek annál inkább. Az autótutak és helyes közlekedési politika révén a látogatók zöme nem fog ott éjszakázni, ellenben messziről jövők étkeznek többször is.

Csak megemlítem, hogy a MKE saját erejére utalva foglalkozott az aggteleki régi vályogház átalakítási, emeletráépítési terveivel is. *Kessler* Hubert felkérésemre több változatot dolgozott ki úgy az átalakításra, mint szerény keretek között mozgó új épületekre is. *Kaffka* Péter pedig a Jósvafői bejáratához tervezett évekkel ezelőtt egy barakk-típusú turistaházat.

Ezek nem illenek bele ma már az aggteleki ügy helyes, nagyvonalú megoldásának programjába.

Kessler helyszíni felméréseinek felhasználásával *Szentgyörgyi* József műépítész, a M. Hegymászók Egyesülete titkára készített útmutatásom szerint új modern tervet.

Alternatív tervei közül a B) jelű sokkal előnyösebb megoldással a tágas étterem mellett 52 fekvőhelyet nyújt 2—4 ágyas szobákban. *Az építkezés költségét* Szentgyörgyi 32.000 pengőre becsüli, ami a tervezési és építésellenőrzői költségekkel, biztonsági számítással szintem 40.000 pengőre kerekítendő. *Berendezés* 15.000 P. Régi ház átalakítása (új tető stb.) 5000 P, összesen 60.000 pengő.

A MTSz barlangbizottságában a kritikai vita során kialakult vélemény szerint a régi vályogház lebontandó, arra kár költeni. Ez esetben a gondnoki lakás, iroda, múzeum teljesen új tervek alapján lehetőleg az új Denevér-bejáratral összeépítve oldandó meg 5—10.000 P többköltséggel.

Kisebb turistamenedékház a barlang jósavfői bejáratánál. Amennyiben a barlang aggteleki bejáratánál egy nagyobb szálló épülne, akkor a jósavfői bejáratnál egy kisebb épület létesítendő a környéket is tekintve turisták részére. Kessler Hubert és az *Ólgyai íkrek* terve szerinti ház mindenkör könnyen bővíthető a forgalom emelkedésével arányosan. Az ebédlőben 36 személy fér el, a hálósobákban emeletes ágyakban 16. Ha a gondnoki lakásnak fenntartott emelet felszabadulna, akkor ott újabb 10 dupla ágy helyezhető el.

Költsége a kedvező helyi viszonyok figyelembevételével (kő, fa, homok, mész ingyen, gyakorlott asztalosok helyben), kb. 10.000 P.

A jósavfői barlangbejárá körül 2 kat. holdnyi ingatlan Abaúj-Torna vármegye tulajdona. Ebből 1 kat. holdat a vármegye a M. Kárpát Egyesületnek ajánlott fel évi 10 P bér ellenében örökhasználatra, ha egy év alatt megépíti a bejáratnál a házat. A MKE ezt komolyan tervbe is vette. Berendezése megvan a Klein-féle bérleten tavaly megnyílt Baradla-menedékházban. Utóbbit, mint távol fekvőt, ez esetben feladná.

A *Vérestői bejáratnál* lévő kis Kárpát-egyleti menedékház szintén üzembelyezendő némi pótépitkezéssel és tatarozással, amire 1000 pengőt irányzok elő.

10. Parkosítás, üdülőtelep, díszítő munka.

Mindhárom, illetve négy bejárat közvetlen környéke szépen, ízlésesen rendezendő, bokor-, fa- és sziklacsoportokkal, virágokkal díszítendő. Kessler préhisztórikus barlanglakó állatok szobrainak esetleges felállítását is javasolja. Nyilvános illemhelyek, a legmodernebb egészségügyi kívánalmaknak megfelelően diszkrét elhelyezéssel építendő.

Az *aggteleki bejárat* körüli terep rendezése a tervezett építkezésekkel adódik. Az ottromba autóbusz-garázs lebontandó, a fasor mentén autópark részére töltés készítenő.

A bejárat fölött magasló függőleges sziklafalak tetejéről igen szép kilátás nyílik. Itt a legmagasabb ponton állítandó fel az *Országzászló*, melyre Szebasztianovits községi jegyző már egy éve gyűjtést indított. (A Domic barlangbejárata fölött a cseh zászló esztendő óta — alig 1½ km-nyire — kihívólag leng!). Korláttal, padokkal pihenő és hozzá lépcsőfeljárat készítenő.

Mindezekre legalább 1500 pengőt irányzok elő.

A *jósavfői bejárat körül* pompás üdülőhely alakulhat. Kaffka Péter és a MKE az új áttörés létesítése óta állandóan foglalkoznak ezzel a tervvel. A tervezett vizierőmű völgyzárógátjával a lillafüredi Hámori tóval vetekedő, bájos hegyi tó könnyen létesülhet. Strandfürdő, csónakázás, partjain sétautak, nyaralók.

A jósavfői szálló és üdülőtelepre néhány éve *részvényjegyzést* kíséreltek meg.

Leglelkesebb propagálója ennek a nemrég elhunyt *Hadik János gróf* volt.

Garan István a mintegy 60 kat. holdnyi ingatlanának a 400 pengős opciós áron való megvásárlását még 1932. december havában is sürgette a vármegyénél. A szikszói alispán úr 12.884/1932. ai. szám alatt arról értesítette a Magyarországi Kárpát Egyesületet, hogy opciós jogát fedezet hiányában — érvényesíteni nem kívánja.

A barlang zavartalan látogatása és a bejárat környékének rendezése, parkosítása céljából a barlangbejárat új autót út alatt a völgyfenéki, illetve a tulsó oldalon húzódó malomárokig és a MKE Baradla-menedékházáig elterülő rét kb. 5 kat. holdnyi területét kívánatos megszerezni, nemcsak a vizierőmű és duzzasztott tó céljaira, de a barlanglátogatás zavartalansága érdekében is, mert a közönség a barlangbejárat és menedékház közti legrövidebb gyalogösvényeket használva, a rét letaposásával folyton ismétlődő birtokháborítás és kárt okoz a jelenlegi tulajdonosoknak.

Ez a terület 2000 pengőért megszerezhető akár az opció alapján, akár a most elkészült műút tartozékaként kisajátítás révén *Völgyzárógát* építése kb. 10.000 pengő.

A díszítőmunkák során nem szabad megfélekednünk arról, hogy kellő ízléssel bent a barlangban is sokat díszíthetünk a barlangi utak megépítésével összekötött helyes tereprendezéssel, sziklacsoportozatokkal, apró tavacskákkal, sőt helyenkint színes szökőkutakkal, vízesésekkel.

A kis tavacskába barlangi göté, vakrákok telepítésével életet, a közönség részére látványosságot és általában változatosságot varázsolhatunk. A barlangi ember és állatok ügyesen rendezett csoportjai is emelnék a hatást. Erre is irányozunk elő legalább 500 pengőt.

11. Üzlethelyiségek.

Az idegenforgalom fejlesztése nemcsak áldozatokat, befektetéseket igényel, amelyek a barlangi belépőjegyek és a szálló-, éttermi üzemek jóvedelme révén fokozatosan térülnek vissza, de igen fontos melléküzletágakat virágoztatnak fel, ha helyes üzleti érzékkel rendezkedünk be.

Igy igen jó bevételt biztosíthatnak az összes bejáratoknál felállítható bazár, trafik, fodrász stb. üzlethelyiségek.

Ezek tervezése és megépítésénél különös gondot kell fordítani a csinosságra és megfelelő elhelyezésre. Az aggteleki bejáratnál lévő bazár-pavillon megfelel ezeknek a követelményeknek.

Az összes bejáratnál létesítendő új üzlethelyiségekre előirányzok 2000 pengőt.

12. Barlangi póstahivatal, vámhivatal.

Idegenforgalmi legfőbb vonzóerő: a változatosság, az eredetiség, a különleges attrakció. Ilyen a földalatti póstahivatal, melyet először Postumiában állítottak fel az olaszok és amelynek világhíre van. Ehhez hasonló csekély (kb. 1000 P) költséggel Aggteleken is létesíthetünk.

Külön személyzet nem kell hozzá, mert a barlangvezetők, mint „postaügynökök” elláthatják a csupán képeslevelezőlap felvételekre szorítkozó szolgálatot.

A nemzetközi barlangforgalom megvalósítása esetén (lásd V. fejezet) földalatti vámhivatalra is szükség lesz és ez maga mint a világon egyedülálló attrakció jöhet számításba. Lényegtelen költsége nem az idegenforgalmi budget-t terhelné, hanem a külgé, illetve belgét és pénzgét.

13. Barlangi múzeum.

Szintén alkalmas idegen-vonzóerő és látványosság. Amellett tudományos értéke is van. Mint a szomszéd domicai leletek mutatják, bő anyag lehet még a barlangban, ami feltárássra és a múzeumban való kiállításra vár.

Költsége a szállóépítkezési tervekben (lásd 9.) foglaltatik. Berendezésére (vitrinek) kb. 1000 pengőt irányozunk elő.

Az anyaggyűjtés a további turista- és tudományos feltárások (lásd VII. fejezet) feladata.

14. Barlangi vasút.

Hasznos beruházás, bár egyelőre bizonytalannal csak a jövő zenéje.

Legideálisabb megoldás természetesen egy, az egész barlangrendszeren végigfutó villanyvasút lenne, mint Postumiában. Ez a jósvafői bejáraton belépve és Hosszúszónál hagyva el a barlangot, emitt Szín-állomás, amott Pelsőcön csatlakoznék a fővasutakhoz (Kafka Péter utópisztikus terve).

Aránylag kisebb költséggel volna megvalósítható a jósvafői bejáratától a Retek-ágig futó (4 km) kisvasút a jósvafői erőteleptől hajtva.

Ezzel igen változatos lenne a Baradla látogatása: 1 km csónakon (l. 5.), 2 km gyalog és 4 km barlangvasúton.

A MTSz barlangbiztonságának véleménye szerint a barlangi vasút tervét és költségvetését feltétlenül el kell készíttetni a legelső teendők (felmérés, térképezés) során, mert a világítási beruházások tekintélyes része elmaradhat, ha a vasút egyes részletei megépíttetnek, t. i. ez esetben a villanymozdony reflektora szolgáltatja a fényforrást.

15. Összefoglaló költségvetés.

Az 1—14. pontban részletezett szükséges és hasznos beruházások végleges költségelőirányzatának összesítése:

1. Felmérések, térképezés, részlettervek	7.500.— P
2. Styx-folyosó bővítése a Domicáig	1.500.— P
3. Új be- és kijáratok, csúzza a Verestónál	4.350.— P
4. Utak, hidak karbahelyezése, építése, kapuk, pihenők, korlátok	10.000.— P
5. Barlangi tó létesítése	1.500.— P
6. Barlangi patak szabályozása	1.000.— P
7. Világítási berendezések	70.000.— P
8. Cseppkövek tisztítása	1.000.— P
9. Szállók, éttermek, menedékházak	71.000.— P
10. Parkosítás, üdülőtelep, völgyzárógát, díszítés	14.000.— P
11. Üzlethelyiségek	2.000.— P
12. Barlangi póstahivatal	1.000.— P
13. Barlangmúzeum berendezése	1.000.— P
14. Barlangi vasút, egyelőre	30.000.— P

Összesen: 215.850.— P

Előre nem láthatókra, valamint a jövedelmező (immár saját magát fenntartó) üzemet kezdetéig (1—2 évre) a barlang világhírét megalapozó propaganda rendkívüli költségei, mint „alapítási költségek”

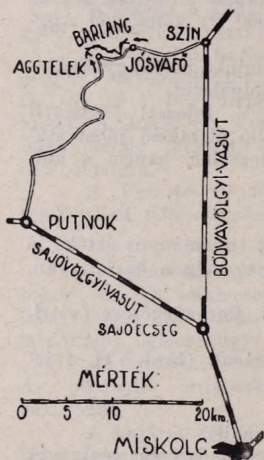
34.150.— P

kereken: 250.000.— P

Ha ez a beruházási költség rendkívüli állami póthitel keretében egyszerre nem bocsútható rendelkezésre, úgy első évben legalább 100.000, azután 3 éven át legalább 50—50.000 pengőre van szükség és a munkálatok sorrendjét igen nagy gondnal kell megállapítani!

IV. A barlanggal kapcsolatos belső vándorforgalom fejlesztése.

Az Aggteleki cseppkőbarlang közlekedési váza a következő:

Tisztában kell lennünk, hogy a belső vándorforgalom tömegeit a székesfőváros adja. A barlang látogatásának fokozása tehát szorosan összefügg azzal a kérdéssel, mennyiben jávitható a Budapest—Aggtelek, ill. jósavafői viszonylat közlekedése, úgy menetrendileg, mint díjszabásilag.

A probléma megoldása: közelebb kell hozni Aggteleket a fővároshoz!

Nem mintha aránylag nagyon messze volna. Hiszen Prága sokkal messzebb esik a Domicától és amellett a lehető legrosszabb vasúti összeköttetésekkel rendelkezik, mégis sikerült helyes propagandával, tervszerű irányítással, autó- és autóbusz-forgalom bekapcsolásával áthidalniok a természetes fekvés és távolság akadályait.

De amíg a közönség odaszokik, amíg az új berendezések minden nehézséget legyőző vonzóerővel ruházzák fel a csoda-barlangot, addig a legnagyobb áldozatoktól sem szabad az állami közlekedési vállalatoknak visszariadniok. Ami elvész e révén, visszatérül a vámon! Az elkövetkezendő belső vándor-

forgalmi és idegenforgalmi fellendülés közvetlen gazdasági előnyöket, búsán kamatozó jövedelmet biztosít.

A mai közlekedési lehetőségek menetrendi adatai a csatlakozó helyeken való várakozás ideje nélkül:

I. Budapest—Miskolc, 185 km, legrövidebb menetidő	—	—	—	—	—	—	3 6 05 p.
Miskolc—Putnok, 40 km, legrövidebb menetidő	—	—	—	—	—	—	1 6 04 p.
Putnok—Aggtelek bg., 35 km, autóbusz	—	—	—	—	—	—	1 6 30 p.
260 km. összesen:	—	—	—	—	—	—	5 6 39 p.
II. Budapest—Eger, 145 km, legrövidebb menetidő	—	—	—	—	—	—	2 6 36 p.
Eger—Putnok, 70 km, legrövidebb menetidő	—	—	—	—	—	—	3 6 00 p.
Putnok—Aggtelek bg., 35 km, autóbusz	—	—	—	—	—	—	1 6 30 p.
250 km. összesen:	—	—	—	—	—	—	7 6 06 p.
III. Budapest—Miskolc, 185 km, legrövidebb menetidő	—	—	—	—	—	—	3 6 05 p.
Miskolc—Szin, 50 km, legrövidebb menetidő	—	—	—	—	—	—	1 6 47 p.
Szin—Jósavafő bg., 14 km, autóbusz	—	—	—	—	—	—	40 p.
249 km. összesen:	—	—	—	—	—	—	5 6 32 p.

vagyis a miskolc—szin—tornanádaskai bódvavölgyi vasútvonal annyi gyengébb felépítményű a miskolc—putnoki fővonalnál, hogy az utóbbin a hosszabb autót dacára ugyanannyi idő alatt érhetünk a barlanghoz. Az I. és III. útirány kombinálva (egyik menet, másik jövet) képezik a barlang közlekedési bázisát.

A vasúti menetidők Miskolcig különvonat (filléres gyors) esetén sem rövidíthetők, sőt ezeknek megengedett minimális menetideje 3 óra 23 p. Onnan Putnokig megállás nélkül a legrövidebb idő 50 p., Szinig 1 ó. 22 p., vagyis előbbin 15, utóbbi vonalon 25 p. rövidítés érhető el.

Filléres vonatok a barlanggal kapcsolatban nem igen vehetők igénybe, mert sem Putnokon, sem Szinen nem áll rendelkezésre annyi autóbusz, hogy 1000—1500 utast szállítsanak a barlangig.

A miskolci filléres vonatokkal azonban kapcsolatba lehetne hozni olyképpen, hogy Miskolcra 1—2 kocsi utast a rendes vonatokkal továbbítanánk Szin, ill. Putnokra.

A filléres sportkocsik (esetleg külön sínautók, motorosok) akár Budapestről, akár Miskolcra — a legjobb mód és alkalom csoportoknak (70) olesón a barlanghoz szállítására.

Az aggteleki barlang divatba hozása, az igazi belső vándorforgalomba való intenzív bekapcsolása kezdetben azonban ilyen egyszerű eszközökkel nem sikerülhet. (A filléres kocsik eddigi kísérletei mutatják.)

Számolni kell azzal, hogy ma még 70 embert egyazon napra Aggtelekre toborozni 66% kedvezmény mellett is, többnyire meddő kísérlet. A már 4 személynél érvényes 50%-os turistakedvezmény még célszerűbb.

A kereskedelmi miniszter úr expozéja szerint a MÁV. tarifája a világon a leg-olesőbb. Lássuk tehát, hogy mibe kerül az ölcső díjszabás szerint egy aggteleki barlangkirándulás közlekedési költsége:

(Hogy egy nap alatt megfordulhassunk és ne kelljen szállodára is költeni, gyorsvonaton kell utaznunk).									
Budapest—Miskolc, gyorsv.	III.	o.	—	—	—	—	—	—	13.40 P
Miskolc—Putnok, szv.	III.	o.	—	—	—	—	—	—	1.80 P
Putnok—Aggtelek, autóbusz	—	—	—	—	—	—	—	—	2.50 P
rendes menetdíj	—	—	—	—	—	—	—	—	17.70 P
oda-vissza 35.40 P, illetve az autóbuszon 4 pengős menettérti jegyet váltva: csak	34.40 P								
Hétvégi kedvezménnyel, vagy az ú. n. „Körutazási jeggyel“ ez esetben egyik utat Egeren át kell tenni):									
vasút oda-vissza	—	—	—	—	—	—	—	—	20.— P
autóbusz	—	—	—	—	—	—	—	—	4.— P
Összesen:	—	—	—	—	—	—	—	—	24.— P
Négyes csoportban utazó turista szövetségi tagok félárú kedvezményével oda-vissza:	—	—	—	—	—	—	—	—	19.20 P

Ismétlem: a Prága—Pelsőc—Domica barlang útiköltségeihez mérve elenyésző csekély tételek. De ha hozzávesszük a barlangbelépőjegyek árát és egyéb elkerülhetetlen költségeket, úgy az aggteleki kirándulás a vékonypénzü magyar turistának a 20 pengőt meghaladó, a közönséges halandónak 36 pengőt meghaladó költségeivel egyaránt megfizethetetlen.

Ma még nem nyújt a barlang annyit, hogy ily áldozatokra tömegeket csábítson. Tehát ma és — ha a nagy befektetésekkel elkészülünk is — még jóideig dumping árkakkal, filléres díjtételekkel, súlyos áldozatokkal kell mesterségesen felfokozni az aggteleki forgalmat.

Eppen ezért nem szabad félretenni, sőt újra elő kell venni és komolyan tárgyalni az olyan beadványokat, mint pl. Böhm Andornak, a MTSz pénztárosának 1933. június 6-án a MÁV-hoz intézett előterjesztését, amelyet a MÁV. igazgatóság C. 32835/1933. C. I. szám alatt elutasított. E beadványban sok egészséges gondolat és gyakorlati megoldás csírája rejlik. Pl. egyideig minden barlanglátogató ingyen utazhasson haza, ha odafelé szóló vasúti s autóbusz-jegyét és napi dátummal lebélyezett barlangbelépőjegyét felmutatja. Ez 50, illetve kedvezményes utasoknál (tisztviselők, turisták) 75%-os könnyen ellenőrizhető kedvezmény volna.

Tudjuk, hogy a MÁV pénzügyi helyzete nem nagyon fényes, de az ilyen rendkívüli intézkedés és effektív ráfizetés más téren s idővel meghozza gyümölcsét.

Az autóbúszközlekedés is sok reformra szorul. Most a MAVART vette át a postakincstártól. A MAVART nagyban körlevelez a turistaegyesületek és érdekeltekkel. Hozzászólást kér a menetrend-tervezetéhez. Ez könnyű: úgy Putnokon, mint Színben minden vonathoz rögtön csatlakozó, tehát az eddigi napi 1—2-szerinél jóval sűrűbb járatokra van szükség! A barlanglátogatás nincs egyes vonatokra szorítva. Így pl. a szombat d. u. Budapestről induló és este 7 órakor Putnokra érkező vonat igen alkalmas, — ha tüstént kapunk autóbúszot — éjjeli barlangkirándulásra. Aggtelekről este 8-kor indulva a barlangon át éjjel után Jósvafőre érkezhetünk s ott a MKE menedékházában megszállva, másnap a Gömör-Tornai karszt szépségeit földfeletti túrával élvezhetjük, vagy a barlang új mellékágait tekinthetjük meg.

Az autóbúsznál is díjszabás-mérséklés szükséges. A 4 pengős menettérti jegy igen megrágitja és csökkenti a forgalmat. Legalább a turistáknak, idegeneknek kell vasúttal és barlangbelépővel kombinált ölcső autóbúszjegyet kiadni.

Az autótutak immár jókarban vannak: m. évben átépítették a bódvavölgyi th. út Szín—Perkupa és Szalonna—Szendrődlád közti szakaszait. Elkészült a jósvafői barlang bejáratáig épített új út is, úgy, hogy akár Budapestről Eger—Putnokon vagy Miskolcra—Putnokon át Aggtelekre, akár Miskolc—Szín—Jósvafőn át Aggtelekre autó- és autóbúsz rendszeren közlekedhet.

A tömegforgalom lebonyolításánál a Miskolc—Szín—Jósvafő—Aggtelek—Putnok—Miskolc 145 km-es autótúrkörút erősen latba esik.

A jövőfejlődés szempontjából a budapest—miskolci légiforgalom is figyelemreméltó: menetidő 1 óra, menetdíj 18 P, ill. oda-vissza 32.40, tehát a II. osztály gyorsvonati jegyénél ölcsőbb!

Az aggteleki karszton a barlang előtti térségen alkalmas repülőtér kínálkozik.

A belső vándorforgalom fejlesztésének eszközei közül a közlekedésen kívül ne feledkezzünk meg a speciális turista berendezésekről, a gyalogutak turista jelzéséről, síutak jelzéséről, kilátótornyok építéséről, források foglалásáról, tájékoztató táblákról, (a terepen és állomásokon, autóbuszokon). Az autósok részére is sűrűn elhelyezett irányító táblák helyezendők el.

V. Nemzetközi idegenforgalom.

Mint már a II. 1. fejezetben (államjogi helyzet) rámutattam: az Aggteleki cseppkőbarlang összefügg, egyazon barlangrendszerhez tartozik a cseh megszállás alatt lévő gömör—hosszúsózi Domicával.

A kölcsönös határszéli forgalom és a barlanglátogatás viszonyossági alapon való megkönnyítése ennél fogva még akkor is sürgős és időszerű probléma, ha magát a földalatti összeköttetést (I. III. 2.) a trianoni határ földalatti kitűzését és a földalatti határátlépést bármely okok késleltetnék is.

Ma az egymástól 1½ km. távolságra eső 2 barlangbejárat között 80 km-es kerülőutat kell tenni, ha Domicá után az aggteleki Baradlát is meg akarja az idegen tekinteni, vagy fordítva, mert útlevéllal csak Bánrévén léphetjük át a cseh-magyar határt e tájon.

Vagy rendes határállomást kell Aggtelek—Hosszúsó között létesíteni, vagy oly egyezményt, mint a cseh-lengyel tátrai turistaforgalom jól bevált rendszere.

Az Alpin-turista egyesületek nemzetközi Uniója és kongresszusai évről-évre tárgyalják ezt a világháború óta minden határhegyvidéken kísértő súlyos problémát. Az 1931. évi budapesti nemzetközi kongresszuson Kaffka Péter ismertette „Az országhatárokat a föld alatt szelő barlangok” problémáját (lásd T. és A. 1931. évi 11. számában). Érdekes előadásához a lengyelek és a németek szóltak hozzá.

A lengyel-cseh mintaegyezmény az igazolványos turistáknak 30—40 km körzetben útlevéll nélkül szabad átlépést biztosít, bármely hegyi ösvényen.

Ugyanezt a problémát tovább fejtegették 1932-ben a Chamonix-i és 1933 őszén a Cortina d'Ampezzo-i nemzetközi turistakongresszusokon. Itt Dr. Dobiecki Sándor, a MTSz főtitkára az immár felfedezett összeköttetés révén időszerűvé vált Aggtelek-Domicá kérdést részletesen ismertette és a nemzetközi kongresszus egyhangúlag állást foglalt abban az irányban, hogy mindkét érdekelt állam és mindkét turistaegyesület (Magyarországi Kárpát Egyesület és Csehszlovák T. E.) megkeressék a határszéli és a barlangon belüli nemzetközi forgalom sürgős megoldása és rendezése végett (lásd a Turistaság és Alpinizmus 1933. decemberi számában közölt beszámolót).

Azóta a cseh Club részéről ismételt közeledés történt, szaklapjaikban a viszonyosság és a kölcsönös megoldás mellett foglaltak állást.

A határszéli forgalom megoldása fontos közérdek, a barlang belsejében való határátlépés létesítése pedig valóságos attrakció volna, amilyen attrakciókra a látványos barlangok s általában az idegenforgalom fejlesztése szempontjából nagy szükség van.

Ha a hivatalos diplomáciának kényelmetlen, készítsék elő a megoldást a két állam turistaszervezetei a Nemzetközi Unió útján.

VI. A barlang igazgatása, propagálása.

E téren legelső feladat, hogy a barlang magyar részének összes érdekeltjei (tulajdonosok, használati jogosult és a pénzügyi támogatásra vállalkozó állami vagy magántőke) egységes kezelés és műszaki igazgatásban állapodjanak meg.

Ennek megtörténte után, a szálló- és vendéglő üzemek, továbbá a bazar- és trafiküzletek bérbe adandók, a kisebb menedékházak turistaegyesületi kezelésben hagyandók, míg a barlang egységes műszaki felügyeletével és igazgatásával egy, a helyszínen lakó állandó műszaki tisztviselő (barlang-gondnok, műszaki igazgató, esetleg állami vagy Máv. mérnök) bízandó meg.

Egyesületi körökben évek során át kialakult felfogást nyilvánít Kessler Hubert erre vonatkozó javaslata:

„A barlang üzemének fenntartását, jegykezelést, a levelezést, és a propagandát egy gondnok, vagy igazgató intézi, aki műszakilag képzett barlangkutató szakember legyen és külföldi tapasztalatokkal is rendelkezék. A látogató-szezón alatt állandóan a barlangnál tartózkodják, hogy szükség esetén, a látogatók rendelkezésére is állhasson és esetleges üzemzavarnál azonnal intézkedhessék.

A téli szezón alatt részben a barlang fenntartási és felzáró munkálatait irányítja, részben az ország területén és esetleg külföldön is propaganda előadásokat tart a bar-

langról. Javadalmazása havi fix fizetés és esetleg a barlang forgalmával arányos százalék vagy évi jutalom.

A gondnok vezeti a további feltáró és egyéb kutatást, melyek eredményéről értesíti a világsajtót és szakleírásokat közöl.

A látogatókat a forgalomnak megfelelő számú, lehetőleg idegen nyelvet is beszélő állandóan alkalmazott vezető kalauzolja a barlangban és adja számukra a szigorúan előírt magyarázatot. Javadalmazásuk évi fix fizetés és jutalom. Borravalót nem fogadhatnak el. Télen a barlangi utak fenntartását végzik. A fejlődéshez képest alkalmazandó még egy *szerelő, pénztáros és titkár*.

A belépőjegyekről a gondnok tartozik elszámolni. A jegyek számozottak és két-félék: rendes és kedvezményes jegyek. Külön világítás, vagy egyéb pótlék nincs. A jelenlegi állapot, hogy a világításért külön kell fizetni, sok vendégnél visszatetszést szül. A jegyek árúsítása esetleg a bazar és trafik bérlőkre is bízható, de az ellenőrzés ekkor is a gondnok kötelessége.

A barlang jogosítottai megállapodást kötnek egy idegenforgalmi irodával, vagy esetleg saját maguk tartanak fenn ilyen, mely a barlang propagálását a fővárosban végzi, autóbuszjáratokat és társasutazásokat szervez, gondoskodik a fővárosba kerülő idegenek figyelmének felhívásáról, filléres vonatokról, újság és plakátpropagandáról, felvilágosításokat ad érdeklődőknek, külföldi kapcsolatokkal létesít, stb., stb.

A helyszíni műszaki igazgatás és az idegenforgalmi propaganda mellett nem kevésbé fontos a *központi* (budapesti) *igazgatás*. Egy ilyen nagy üzem, melynek fogyasztói túlnyomórészt Budapestről rekrutálódnak, nem nélkülözheti a kiváló ügy barlang- mint kereskedelmi szakemberekből szervezendő legfelsőbb vezetést és irányítást, különösen a nagyszabású beruházások idejére. De később sem.

A helyes adminisztráláshoz tartozik a *barlanglátogatási* szabályzat megállapítása, kifüggesztése, szigorú betartása.

Igen fontos feladat a barlangi *vezetőképés*. Az állami idegenvezetői képzés mellett a speciális barlangvezetésre *szaktanfolyamon* kell oktatni nemcsak az állandó alkalmazottakat, de a falu lakosságát is (tanítókat, leventéket), akik közül a rendkívüli látogatottság idején szükséges *póttevételek* kerülnek majd ki.

A vezetők nyelvtudására is gondot kell fordítani.

A propagandát nem lehet egyedül a szerződéses idegenforgalmi és utazási irodákra bízni, különösen az első években nagy áldozatokkal intenzív propagandát kell kifejteni úgy belföldön, mint külföldön.

Ezek normális eszközein (ügyes, tetszetős plakátok, prospektusok, napi és szak-sajtó) kívül igénybe kell venni a *fénykép*, a *vetített kép*, a *mozi* igen hathatós eszközeit, mozihíradó, ismeretterjesztő filmeknél kívül *filmdarabokat* kell iratni, amelynek jelenetei a barlangban játszódnak le. A közönség fényképezése a barlangban kedves emlék és jó propaganda. Helyszíni rádióközvetítés, *hangversenyek*, tánemulatságok, *népi lakodalmak* rendezhetők a barlang igen tágas csarnokaiban. Velencei éj a barlangi tavon. Jelszóvá kell tenni, hogy „minden iskolás gyerek egyszer elvezetendő a barlanghoz!” Helyes eszme: időnkint *kiállítás* rendezni a barlangról.

VII. További kutatások.

Kétségtelen, hogy a barlang iránti *figyelmet* legjobban új feltárásokkal és kutatásokkal lehet *ébren tartani*.

A Gömör-Tornai karszton, az Aggteleki barlangban és környékén úgy a *tudományos kutatás*, mint a további *turista-feltárás* egyébként is oly szép reményekkel kecsegtet, hogy vétek volna annak folytatását intézményesen nem biztosítani.

Epen ezért nemcsak a kinevezendő barlang-gondnok kötelességévé kell tenni a további kutatást és feltárást, de támogatni kell azt a kevésszámú lelkes szakembert, akik ily munkára készek.

El kell látni kellő *felszereléssel* (barlangi ruha, bűváreszizmák, kötél, hágasó, csákány, lámpások) a Budapesti Egyetemi Turista Egyesület és a többi barlangkutató turista egyesület fiatal szakképzett tagjait és vasúti szabadjegyekkel, ellátási kedvezményekkel kell elősegíteni önzetlen, hihetetlen fáradságot és önfeláldozást igénylő, sokszor veszélyes úttörő munkájukat.

A tudósokra is sok feladat vár még. Buzdítsuk, segítsük őket, mert nemcsak a tudománynak, de az idegenforgalmi propagandának is mérhetetlen szolgálatokat tesznek barlangi felfedezéseikkel.

Hogy további feltárások milyen kilátásokkal kecsegtetnek, idézem Kessler Hubert nyilatkozatát:

„Az Aggteleki barlangban és környékén folytatott kutatásaink alapján arra a meggyőződésre jutottam, hogy a barlangnak az eddig felfedezett szakaszokon kívül még számos olyan eddig ismeretlen járata van, melyet csak a karsztvidéki hidrológiai és morfológiai viszonyaink tanulmányozása alapján lehet feltárni.

Ezeket a felszíni tanulmányokat a BETE tagjaival az 1933. évben megkezdők és az eddigi megfigyelések alapján a következő új barlangszakaszok sejthetők:

1. vízbevezető ág, mely a Szárhegy (424 m) D-i tövéből a Retekág jobboldali mellékágához vonul,

2. vízbevezető a „Török Mecset“ mellékágánál az eddig ismert ág végétől a „Zomborlyuk“-ig,

3. a Baradlával ma már össze nem függő barlanghálózat a jósvafői „Szeleőlyuk“-tól Szelepuszta közeléig,

4. a Baradla jelenlegi szintje alatt húzódó kialakuló félben lévő üreghálózat.

Utóbbi pontban említett hálózat kivételével minden még feltárandó szakaszban cseppkőképződményeket lehet remélni.

Az új barlangrészek, földalatti csodák buzgó kutatása, turista-feltárása tehát lankadatlanul folyik.

És míg úntalan új utakra vezet az alvilág csáboserejű szelleme, — küzdve küzdünk és bízunk bizva — az Aggteleki cseppkőbarlang sebb jövőjében!!

A Budapesti (Budai) Torna Egylet 30 éves turistaszakosztálya.

Emberöltő távlatából szemléljük immár a budai tornászturnisták működését. Három évtizede annak, hogy a zöldre való alkalmi, családi, baráti kirándulások a BBTE-nek már akkor is nagy múltú és nagy együttesében rendszeres mederbe terelődtek, amennyiben a törzs-szakosztályok mellé a „Turistaszakosztályt“ is életre hívták.

A mostani jubileum alkalmával az egyesület nem rendezett nagyszabású ünnepséget, hanem csak egy szerény, meghitt visszaemlékezésekkel tarkított, a turistaság kialakulásával foglalkozó előadássorozat keretében s inkább csak befelé vette jólesően tudomásul, hogy a BBTE-nek is része volt a magyar turistaság egyetemes fejlődésében.

A „Budaiak“ egységes tornászszelleméből fejlődött az az évtizedek tradíciójában gyökerező nemzeti sportszellem, mely az egyesület turistáit mindmáig áthatotta. Ennek átérzése állította a szakosztályt annak idején a Magyar Turista Szövetség, a Magyar Sí Szövetség, sőt ezek megalakulását megelőzőleg, lapunk bölesőjéhez is. Az egyesület vagy szakosztály turistamultján végigtekintve, szinte a jó útjelzésekre emlékeztet állandóan a tavaly váratlanul elhunyt *Holfeld* Henrik szerepe, aki szakosztályának megalakítása óta szakosztályával és egyesületével mindenütt ott volt, ahol nemzetének az összefogás és sport révén használni lehetett.

Az Ő emlékének hódolt a jubiláris előadássorozat megkezdésekor szövetségünk elnöke, *Zsitvay* Tibor is, amikor a budai tornászturnistáknak a magyar turistatársadalom háláját és elismerését tolmácsolva, azt az óhaját — mindnyájunk hő óhaját — fejezte ki, hogy az egyesületnek a közeljövőben — minél hamarabb — legyen alkama az elszakított és visszakerült magyar hegyvidékek valamelyikén *Holfeld* Henriknek maradandó emléket állítani.

A „Budaiak“ turistaságának a magyar turistaság általános fejlődésével való szoros együttthaladását a jubiláris felolvasási sorozat keretében *Dr. Prém* Lóránd, *Reichart* Gyula, *Papp* László és *Dr. Dobiecki* Sándor előadásai is jellemzően bizonyították. A privilegizált férfi kirándulástól, majd a struccoltas nagy női kalapokkal és „miderrel“ való elindulás a külsőségek, a társadalmi szórakozásból való kirándulásoktól a hazánk, testünknek, lelkünknek tartozó kötelezettség tudatáig való ébredés, turistaságunk belső tartalmi kialakulását szemléltetik.

Kívánjuk, hogy budai turistabarátaink példás, összetartó egyesületi életük keretében haladjanak a fejlődés további útján, azzal a nemzeti érzéstől áthatott természetmegértéssel, amely őket mindig jellemezte. Annál is inkább, mert ez az út a hegyek közé, a kárpáti hegyek közé vezet... a „*Holfeld-ház*“ felépítéséhez. *H. K. L.*